

НАДІЯ І ШКОДА

**ДОСВІД ДІТЕЙ У
ПОШУКАХ БЕЗПЕКИ В ЄВРОПІ**

Save the Children

Обкладинка: Діти, які шукають притулку, з Бурунді на заняттях з сербської мови у дружньому до дітей просторі, організованих організацією "Врятуймо дітей" та партнерською організацією "Центр інтеграції молоді у центрі для біженців у Белграді, Сербія.

Nemanja Stojanović / Save the Children

Зміст

Стислий звіт про хід виконання робіт	3
Примітка щодо методології та джерел	6
1 Благополуччя дітей після прибуття до Європи	8
2 Проблеми поглиблюються: фактори, що негативно впливають на благополуччя дітей	10
3 Участь дітей у шкільному житті	18
4 Почуття безпеки, приналежності та надії на майбутнє	24
Висновки та рекомендації	27
Примітки	30

Подяки

Це дослідження було б неможливим без участі дітей, їхніх вихователів та спеціалістів, які приділили свій час та поділилися своїм досвідом. Ми висловлюємо подяку Бетан Матіас, Паолі Варгас, Камілі Аяла, Тареку Дауду, Крісу Дерріку Опіо та Сарі Касіока з Глобального відділу досліджень і оцінки за підтримку в аналізі даних. Save the Children висловлює подяку співробітникам у Данії, Італії, Литві, Нідерландах, Польщі, Румунії, Швеції, Великобританії та Балканському центрі міграції та переміщення за сприяння процесу збору даних. Особлива подяка Агапі Чузуракі та Мірсіні Паспаті з Грецької ради у справах біженців, а також Камі Петрученко з Ради у справах біженців (Великобританія) за їхній внесок. Велике спасибі Тетяні Рістич і Мілені Манойлович за їхні письмові внески до звіту. Дякуємо European Migration Advocacy Group і Tory Clowson з Migration & Displacement Initiative за їхній технічний огляд.

Автор:
Daniel Gorevan

Редагування та координація звіту:
Leena Ahmed & Sara Granath

Графічний дизайн:
John McGill

СТИСЛИЙ ЗВІТ ПРО ХІД ВИКОНАННЯ РОБІТ

За останні два роки мільйони дітей втекли зі своїх рідних країн до Європи. Вони тікали поодиночки або зі своїми сім'ями від руйнівних конфліктів в Україні, Сирії, Афганістані, Демократичній Республіці Конго та інших державах, а також від бідності та наслідків зміни клімату в інших країнах. Усі ці діти зіштовхнулися зі значними труднощами, і більшість продовжує стикатися з ними й досі.

Хоча європейські уряди зобов'язані поважати всі права кожної дитини-переселенця, вони в кращому випадку досягають цього лише частково. Європейський Союз (ЄС) та інші європейські країни, такі як Велика Британія, продемонстрували безпрецедентний рівень солідарності, надаючи допомогу мільйонам дітей, які втекли від руйнівного конфлікту в Україні. Водночас вони вживають дедалі більш жорстких, а іноді й смертоносних заходів, щоб перешкодити біженцям і мігрантам з інших країн приїжджати до Європи. Крім того, рівень послуг, що надаються дітям-біженцям та дітям-мігрантам, залежить від країни. Країни, які є переважно транзитними, наприклад, на Балканах, мають недорозвинені системи притулку та обмежені послуги із захисту дітей-переселенців. Деякі європейські країни стикаються зі значними проблемами у забезпеченні шкільного навчання дітей-біженців та дітей-мігрантів.

У цьому звіті досліджується досвід дітей, які приїхали до Європи, та вплив різних підходів, розроблених в рамках політик, на їхнє благополуччя. Дослідження ґрунтується на результатах 18 обговорень у фокус-групах з дітьми, 52 інтерв'ю з учителями та іншим педагогічним персоналом, а також відповідях на запитання розгорнутого опитувальника, отриманих від 222 дітей та 279 опікунів, загалом з 11 країн.

Хоча зібрані дані не є репрезентативними для всіх дітей-переселенців у Європі, погляди та перспективи цих дітей, їхніх опікунів та фахівців дають цінне уявлення про їхнє благополуччя та досвід. Якщо проаналізувати їх разом з іншими дослідженнями та оцінками, проведеними Save the Children та іншими організаціями й установами, вони також проливають вкрай необхідне світло на ключові тенденції, проблемні політики та найкращі практики ЄС і європейських урядів.

Основні висновки:

Діти-переселенці та їхні опікуни, які взяли участь у цьому дослідженні, стикаються зі значними труднощами, що впливають на їхнє психічне здоров'я та благополуччя. Серед дітей, які відповіли на запитання опитувальника Save the Children, 38% повідомили, що відчують себе менш щасливими після від'їзду з рідної країни, а понад три чверті описали складні емоції та труднощі, з якими вони зіткнулися. Серед найпоширеніших труднощів – стурбованість майбутнім (45%), відчуття неспокою (32%) і проблеми зі сном (31%). Інтерв'ю та обговорення у фокус-групах ще більше розкривають емоційні труднощі, з якими стикаються діти, що шукають безпеки в Європі. Як розповіла одна дитина, в якій взяли інтерв'ю в Боснії і Герцеговині: «Я перебуваю у пастці своїх темних думок і не знаю, що робити зі своїм життям».

Дев'ять з десяти опитаних дітей звертаються до когось, коли їм потрібна допомога, часто звертаючись до батьків, друзів з країни походження та однолітків у країні перебування як до довірених осіб. Однак менше ніж кожен п'ятий звертався по допомогу до державних служб, що підкреслює необхідність **забезпечення урядами більшої доступності послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки** для цієї вразливої групи населення та відповідності їхнім потребам.

Частка дітей з України, які повідомили про посилення смутку або напруження, була помітно вищою, ніж серед дітей з інших країн, які втекли до Європи. Частково це можна пояснити відчуттям успіху в подоланні труднощів після прибуття до Європи, про яке повідомляли під час обговорень у фокус-групах діти з таких країн, як Афганістан.

Діти з Азії, Близького Сходу та Африки, зокрема, стикаються з такими труднощами, як насильство, дискримінація та відсутність правового захисту. Загалом, хоча чверть усіх опікунів, які відповіли на запитання опитувальника, повідомили, що відчували фізичну небезпеку під час подорожі до країни перебування, відповіді дітей та опікунів, а також обговорення у фокус-групах свідчать про те, що діти з таких країн, як Афганістан, Сирія, Ефіопія та інших, стикаються з **більш серйозними порушеннями та насильством під час своєї подорожі**.

56% дітей з цих країн сказали, що відчували небезпеку під час подорожі (порівняно з 18% дітей з України), причому три чверті повідомили, що відчували таку небезпеку через поліцію (65%) та прикордонників (50%), а ще 6 з 10 сказали, що відчували небезпеку через контрабандистів. На противагу цьому, жоден з опитаних дітей з України не сказав, що відчував небезпеку з боку поліції або контрабандистів, і лише 12% повідомили, що відчували небезпеку з боку прикордонників. Під час обговорень у фокус-групах діти з таких країн, як Афганістан, Демократична Республіка Конго та Сирія, розповідали про насильство на кордонах, зокрема про побиття та погрози вогнепальною зброєю з боку поліції, ночівлю в лісах і горах, а також про необхідність йти пішки кілька днів поспіль. Одна дитина з Греції розповіла: «Грецька поліція сильно вдарила мене по руці. Вони забрали весь мій одяг і відправили нас назад до Туреччини».

Серед інших суттєвих труднощів можна виділити наступні:

- Діти з України постійно згадували про **розлуку зі своїми татами**, які не можуть покинути країну в умовах воєнного стану. Загалом 30% опікунів повідомили, що їм довелося залишити найближчих родичів у країні походження.
- Під час обговорень у фокус-групах у Литві та Греції діти з країн Азії, Африки та Близького Сходу висловлювали занепокоєння щодо **легального перебування в країні**, і ця проблема також піднімалася в інтерв'ю з ключовими респондентами на Балканах. Відсутність документів наражає дітей на небезпеку експлуатації та перешкоджає їхньому доступу до захисту та освіти.
- 86% опікунів, які відповіли на запитання опитувальника, мали економічні труднощі: повідомлялось про проблеми з оплатою рахунків, купівлею поживних продуктів або забезпеченням достатньої кількості їжі для сім'ї.

Відвідування школи ключові респонденти відзначили як основний спосіб, за допомогою якого діти-біженці та діти-мігранти можуть розвиватися, зазначивши, що школи є безпечним притулком і мають вирішальне значення для їхньої інтеграції в країнах перебування. Один з респондентів підкреслив, що «діти відчувають себе по-справжньому щасливими, вони інтегруються в шкільну спільноту і почуваються впевнено».

Paul Wu / DEC

Незважаючи на те, що багато країн Європи мають значні проблеми із забезпеченням якісної освіти для дітей-біженців та дітей-мігрантів, більшість дітей, які відповіли на запитання опитувальника Save the Children, відвідують школу, причому переважна більшість з них надають перевагу очному навчанню перед онлайн-освітою. Обговорення у фокус-групах та інтерв'ю з вчителями підтвердили, що відвідування школи в очному форматі дає соціальні переваги, зменшує відчуття самотності та сприяє дружбі з місцевими однолітками.

Онлайн-навчання, більш поширене серед українських дітей-біженців, створює особливі проблеми для тих, хто відвідує національні школи, оскільки вони відчувають підвищений тиск і втому, намагаючись встигати за обома програмами. Діти, які ще не прибули до країни призначення, мають менше шансів бути охопленими будь-якою формою освіти.

Учасники цього дослідження відзначили необхідність кращого доступу до **позашкільних заходів**. Як сказав один вчитель з Боснії і Герцеговини, «просто зарахувати цих дітей до школи недостатньо». Однак через мовні бар'єри, віддаленість від шкіл, обмеженість транспортного сполучення та брак фінансових можливостей діти не можуть брати участь у цих заходах.

Висновки та основні рекомендації

Важливо, що понад третини дітей, які відповіли на запитання опитувальника Save the Children, відзначили, що почуваються щасливішими після того, як покинули країну свого походження. Під час обговорень у фокус-групах діти говорили, що відчують себе у більшій безпеці та захищеними від загроз, а одна дитина сказала, що «немає ні бомб, ні ракет». Позитивний досвід роботи зі службами підтримки та фахівцями також відзначався дітьми під час обговорень у фокус-групах, так само як і можливості, які вони матимуть у майбутньому, та внесок, який вони можуть зробити у своє нове суспільство.

Це свідчить про те, що Європа є безпечним притулком для частини дітей і має потенціал стати таким місцем для кожного, хто шукає безпечного притулку. Існують також сфери передового досвіду (від надання дітям з України захисту відповідно до Директиви про тимчасовий захист до забезпечення якісної освіти та послуг із захисту дітей), на які можна спиратися.

Натомість європейські країни наразі приймають вагомі рішення, включаючи реформування європейської та національної систем міграції та притулку через Пакт ЄС про міграцію та притулок, який посилює політику, що призводить до нелюдського ставлення, порушень прав та надання неадекватних послуг, з якими зіштовхнулися діти, що брали участь у цьому дослідженні.

Погляд Save the Children полягає в тому, що до кожної дитини-мігранта необхідно ставитись з повагою, задовольняти її потреби та поважати її права, і закликає європейські уряди та ЄС:

- Вирішити проблеми з нерозглянутими заявами про надання притулку та спростити процедури отримання дозволу на проживання.
- Негайно призначати опікунів для дітей без супроводу та дітей, розлучених з опікунами, і віддавати перевагу сімейному догляду над опікою в стаціонарі.
- Скасувати політику та практику “push-back”, які призводять до порушень прав дитини, і забезпечити дотримання законів про права людини на кордоні шляхом створення незалежного механізму моніторингу кордону.
- Надавати пріоритет єдності сім'ї, дозволяючи дітям-біженцям приєднатися до найближчих родичів.
- Покінчити з усіма затриманнями дітей-мігрантів і забезпечити свободу пересування, у тому числі шляхом звільнення дітей від прикордонних та прискорених процедур.
- Забезпечити доступ до якісної освіти для всіх дітей біженців та мігрантів, а також організувати підтримуючі класи та позакласні заходи для покращення добробуту та інтеграції дітей.

Marja Piroski / Save the Children

ПРИМІТКА ЩОДО МЕТОДОЛОГІЇ ТА ДЖЕРЕЛ

У цьому звіті зроблено спробу зіставити різні джерела, щоб виявити тенденції та зробити висновки про благополуччя і досвід дітей-біженців та дітей-мігрантів у Європі, про політику, яка впливає на їхнє благополуччя, а також про те, що європейські уряди та інституції можуть зробити для покращення ситуації.

З вересня по листопад 2023 року фонд Save the Children провів 18 фокус-груп за участю 95 дітей у семи країнах, опитав 52 вчителів в 11 країнах та зібрав відповіді на детальний опитувальник від понад 222 дітей та 279 опікунів у 10 країнах.

Учасники фокус-груп були з Афганістану, Анголи, Демократичної Республіки Конго, Ефіопії, Гамбії, Іраку, Марокко, Сирії, України та Ефіопії. Респонденти, які відповіли на запитання опитувальника, були з Алжиру, Афганістану, Бангладеш, Ірану, Іраку, Нігерії, Пакистану, Сомалі, Судану, Сирії та України. Серед дітей, які відповіли на запитання опитувальника, 64% хлопчиків і 36% дівчаток. Всі діти, які взяли участь у дослідженні, були старші 12 років.

Звіт також спирається на інші дослідження та оцінки Save the Children в європейських країнах, де працює організація,¹ а також на іншу наявну літературу та джерела.

Відсутність порівняльних даних з різних європейських країн з тем, висвітлених у цьому звіті, є загальновізною, частково через різноманітність показників і визначень, що використовуються в різних базах даних і джерелах.² Як і загальні дані про дітей-біженців та дітей-мігрантів по всій Європі, обговорення у фокус-групах, інтерв'ю та опитування, проведені для цілей цього звіту, мають певні обмеження і не можуть бути узагальнені на всіх біженців у країнах перебування Європи.

Наприклад, більшість дітей та опікунів, які пройшли опитувальник Save the Children, є біженцями з України (86% опікунів і 68% дітей), як і більшість учасників обговорень у фокус-групах (12) порівняно з дітьми з інших країн (6). Діти та опікуни з України, які відповіли на запитання опитувальника, перебували переважно в Литві, Румунії та Польщі, а обговорення у фокус-групах відбувалися в Данії, Нідерландах, Литві, Румунії та Польщі. Більшість дітей та опікунів з інших країн, окрім України, які відповіли на запитання опитувальника, перебували у Великій Британії, Греції, Сербії та Румунії, а обговорення у фокус-групах з цими дітьми відбувалися у Греції, Литві та Боснії і Герцеговині.

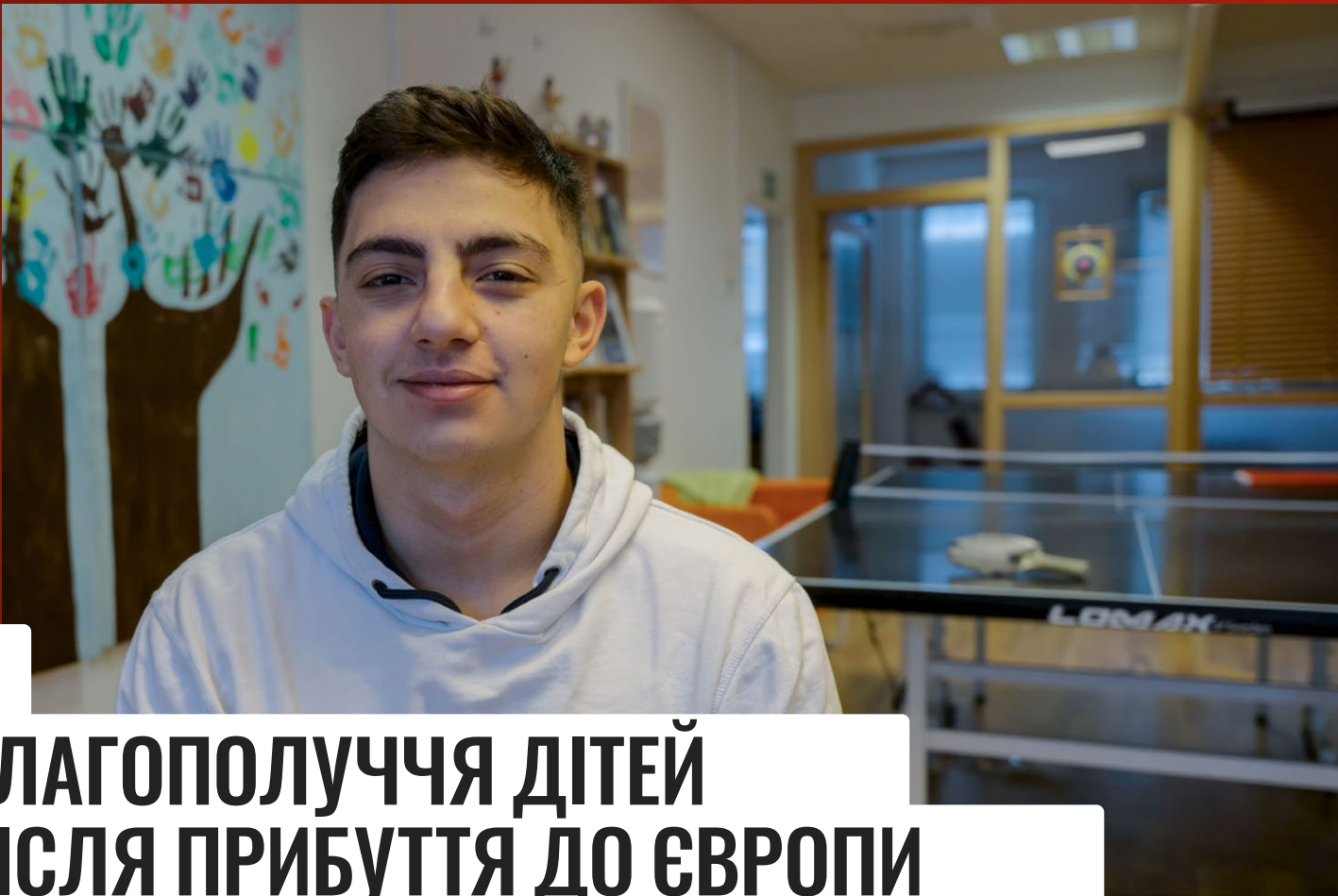
Загалом дані збиралися в 11 країнах³, як у державах-членах ЄС, так і в країнах за межами ЄС. Важливо виважено розглядати цей розподіл за країнами, оскільки кількість дітей, охоплених кожним офісом-учасником програми Save the Children, була різною, а розподіл за країнами відображає відмінності в інформаційно-просвітницькій роботі та зв'язках з біженцями в кожному офісі Save the Children (і партнерських організаціях), а не фактичний розподіл або демографічний профіль біженців і мігрантів по всій Європі. Відповідно, це не є репрезентативною вибіркою або опитуванням. Діти, які брали участь у обговореннях у фокус-групах, також перебували в приймаючих або транзитних країнах протягом різного часу.

Українські діти та діти з інших країн, які відповіли на запитання опитувальника,⁴ мають різні профілі та живуть у різних умовах. Серед українських дітей, які відповіли на запитання, частіше зустрічаються дівчата (49% проти 15%), діти молодшого віку (79% до 16 років проти 24%), які проживають з сім'єю в квартирах або будинках (83% проти 25%). Діти з України рідше живуть без супроводу дорослих у центрах тимчасового розміщення (0% проти 49%), перебувають у процесі переміщення (5% проти 40%) та не мають супроводу дорослих або розлучені з сім'єю (3% проти 68%).

Малюнок 1
Країни, де збиралися дані

- обговорення у фокус-групах, анкетування та інтерв'ю з ключовими інформаторами
- Анкетування та інтерв'ю з ключовими інформаторами
- Тільки інтерв'ю з ключовими інформаторами

1

БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ ПІСЛЯ ПРИБУТТЯ ДО ЄВРОПИ

Загальний аналіз існуючої літератури та даних показав, що «діти-біженці та шукачі притулку мають високі показники ПТСР [посттравматичного стресового розладу], депресії та тривоги».⁵

Діти-біженці та діти-мігранти також зазвичай мають суттєві потреби у сфері фізичного здоров'я після прибуття до країн призначення.⁶

Це стосується дітей-біженців та їхніх сімей, які втекли до Європи. У звіті про психічне здоров'я переміщених осіб з України в Данії відзначається, що 42,5% з них пережили досвід війни або бойових дій, а 38,9% втратили членів сім'ї або близьких друзів в результаті війни, при цьому майже 30% мають симптоми ПТСР.⁷ Інше дослідження, проведене Норвезькою радою у справах біженців, встановило, що «у [Польщі, Румунії та Молдові] більшість респондентів (68%) повідомили про занепокоєння (травмуючими) подіями в Україні як основну причину того, що вони не відчують себе в безпеці».⁸

З 222 дітей, які відповіли на запитання опитувальника Save the Children, 38% заявили, що відчують себе менш щасливими (трохи менше або набагато менше) після того, як покинули країну походження. На запитання, чи відчували вони позитивні або негативні емоції протягом останнього місяця, три чверті (75%) відповіли, що мали негативні емоції.

Подібна картина спостерігається серед дітей незалежно від віку та статі, причому діти з України частіше повідомляють про зниження рівня щастя та переживання негативних емоцій.

Ці негативні емоції найчастіше проявляються у вигляді стурбованості майбутнім (45%), занепокоєння (32%), труднощів із засинанням або безсоння (30%), відсутності життєвих сил для виконання повсякденних завдань (30%) та самотності (28%). Діти також повідомляють про почуття гніву (20%), відчаю (17%), страху за своє життя (15%) та періодичні нічні кошмари (12%). Ще більша кількість опікунів (понад 9 з 10) повідомили, що зазнали негативних емоцій.

Крім того, майже половина опікунів (48%) повідомили, що їхні діти стали частіше виявляти сум, поводитися нервово або напружено після від'їзду з рідної країни. Діти опікунів-українців зазнали більшого негативного впливу: 53% серед українців проти 16% серед дітей інших національностей⁹. Крім того, майже третина (31%) респондентів відповіли, що рівень впевненості їхніх дітей у собі знизився (трохи або набагато нижче). Про вищий рівень впевненості повідомляли старші діти та діти, які прибули з інших країн, окрім України.

Ці емоційні труднощі також згадувалися під час інтерв'ю та обговорень у фокус-групах. У Боснії і Герцеговині під час обговорення у фокус-групі одна дитина сказала: «Я перебуваю у пастці своїх темних думок і не знаю, що робити зі своїм життям». У Великій Британії одна вчителька розповіла про труднощі, з якими стикаються діти-біженці: «вони сумують за домівкою, відчувають тривогу, вони важко сприймають нове місце, культуру, побут – це «чужа планета», як описала мені одна дитина». Це дослідження схоже на інші дослідження Save the Children щодо труднощів, з якими стикаються діти після прибуття до Європи через Балкани, в ході яких було встановлено, що «діти значно посилюють свої особисті здібності, щоб впоратися зі своїми емоційними переживаннями».¹⁰

Дослідження, проведене Save the Children у 2022 році, виявило загалом схожий рівень нещастя (57% дуже або трохи менш щасливі) та нижчий рівень впевненості (44%) серед опитаних українських дітей.¹¹ Крім того, українські опікуни, опитані нещодавно організацією Save the Children у 24 країнах, повідомили, що найбільш негативно на дітей впливають занепокоєння щодо майбутнього, відсутність достатньої кількості друзів поряд з ними, незнання місцевої мови, а також відсутність друзів і сім'ї в Україні.¹²

Варіанти підтримки, доступні для дітей

«Діти-біженці і діти-мігранти багато пережили, і багато з них зазнали травм... Вони повинні відчувати себе в безпеці, щоб проявити всі свої таланти і навички»,

вчителька
Боснія і Герцеговина

Для дітей, які пережили важкі випробування та зазнали травматичних подій, ключовим фактором їхньої життєстійкості є «належна соціальна та емоційна підтримка та чуйний догляд з боку постійних опікунів».¹³ Обнадійливим є те, що 89% опитаних дітей зазначили, що вони звертаються до когось, коли їм потрібна допомога.

Діти повідомили, що здебільшого спілкуються з батьками, друзями з країни походження та друзями з країни перебування. Коли їм потрібна допомога, дівчатка, як правило, говорять більше, ніж хлопчики, діти молодшого віку більше, ніж діти старшого віку, а українські діти більше, ніж діти з інших країн¹⁴.

Однак діти набагато рідше зверталися до працівників центрів тимчасового розміщення або державних службовців, таких як вчителі чи соціальні працівники (19%). Коли опікунів запитали, чи знають вони про можливості підтримки для своїх дітей, які виявляють ознаки стресу, 61% відповіли ствердливо. Однак менше ніж дві третини (61%) з тих опікунів, які виявили обізнаність, звернулися за підтримкою. Ті, хто звернувся по допомогу, вважають, що корисними були розважальні заходи для дітей, а також заходи, спрямовані на покращення самопочуття дітей та управління емоціями.

Ці дані збігаються з результатами інших досліджень, які вказують на необхідність розширення урядами доступності послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПС) для дітей-біженців і дітей-мігрантів та їхніх сімей. Дослідження Save the Children дітей-біженців з України, опубліковане цього року, показало, що, незважаючи на поширеність психосоціальних проблем, «лише деякі діти та опікуни шукали доступ до послуг з ПЗПС. Зокрема, дівчата-підлітки пояснювали, що хотіли б поговорити з психологом, але не знали, як до нього звернутися, або що їхні батьки цього не схвалюють».¹⁵ Консультації з дітьми в Польщі показали, що «половина [100] учасників з України сказали, що хотіли б поговорити зі спеціалістом про своє психічне здоров'я», причому деякі діти відзначали, що хотіли б, щоб це був фахівець з України, який міг би говорити з ними їхньою рідною мовою і краще розуміти їхній досвід».¹⁶

Ця підтримка важлива не тільки як нагальна потреба багатьох із цих дітей, але й тому, що за відсутності «ранньої підтримки для зміцнення психічного здоров'я... велика частка дітей-біженців наражається на ризик несприятливого освітнього середовища та поганої соціальної інтеграції в громадах перебування, що потенційно може вплинути на їхнє подальше життя».¹⁷

2

ПРОБЛЕМИ ПОГЛИБЛЮЮТЬСЯ: ФАКТОРИ, ЩО НЕГАТИВНО ВПЛИВАЮТЬ НА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ

Хоча зрозуміло, що психологічні проблеми є поширеним явищем серед дітей, змушених тікати, подальші дослідження показали, що з часом масштаби цих проблем можна зменшити, особливо за умови належної підтримки та допомоги, а також коли діти можуть відвідувати школу та брати участь у соціальному житті.

Однак труднощі, з якими стикаються багато дітей, що прибувають до Європи, виходять за рамки початкової втечі з рідної країни і охоплюють досвід, пов'язаний з їхньою подорожжю. Це особливо стосується тих, хто зазнав насильства, і ускладнюється тим, що «тривалі процедури надання притулку, тимчасові дозволи на проживання, затримка возз'єднання сімей, численні зміни шкіл і ксенофобські настрої» можуть стати на заваді «здоровому розвитку».¹⁸

Організація Save the Children задокументувала, як зусилля європейських урядів обмежити можливість дітей шукати притулку в ЄС, утримувати тих, хто вже прибув, і стримувати інших від приїзду, призвели до серйозних порушень їхніх прав на кордонах і після прибуття в Європу.¹⁹

Відповіді на запитання опитувальника, обговорення у фокус-групах та інтерв'ю з ключовими респондентами надають додаткові докази того, як ці часто навмисні політики та практики, прийняті європейськими урядами для обмеження міграції, негативно впливають на дітей та їхні сім'ї. Вони також вказують на деякі конкретні проблеми, з якими стикаються діти з України.

Насильство та небезпека на шляху до Європи

Втеча від насильства та пошук притулку в новій країні – це часто неприємний досвід. Чверть опікунів, які відповіли на запитання опитувальника, повідомили, що відчували фізичну небезпеку під час подорожі до країни перебування. Людиною або ситуацією, яка змушувала їх відчувати себе в небезпеці, найчастіше були поліцейські, прикордонники або солдати, за ними йшли суворі погодні умови, контрабандисти, інші мандрівники, морські переправи та необхідність долати великі відстані пішки.

Під час обговорень у фокус-групах у Польщі діти з України розповіли про свої погані спогади про подорож з України, зокрема про очікування на кордоні, піші подорожі на великі відстані, проходження контрольно-пропускних пунктів, відчуття холоду та використання переповнених транспортних засобів. У Литві діти з України також згадували про труднощі під час подорожі. Одна дитина сказала: «Подорож була дуже важкою... найважче було те, що було дуже холодно».

Діти з інших країн, зокрема з Афганістану та Сирії, розповіли про більш серйозні проблеми та серйозні порушення під час своєї подорожі, зокрема про насильство, з яким вони зіткнулися на кордонах Європи. Загалом, серед дітей, які відповіли на запитання опитувальника Save the Children, більш вразливими були діти старшого віку, хлопчики та діти з інших країн, окрім України. Більша частка цих дітей подорожували з не членами сім'ї або самостійно, були розлучені або без супроводу, жили в центрах тимчасового розміщення без сім'ї та перебували в дорозі транзитом.²⁰

56% дітей з інших країн заявили, що відчували небезпеку під час подорожі (порівняно з 18% дітей з України), причому значна частина з них повідомила, що відчували таку небезпеку з боку поліції (65%) та прикордонників (50%), а ще 6 з 10 заявили, що відчували небезпеку з боку контрабандистів. Жоден з опитаних дітей з України не сказав, що відчував небезпеку з боку поліції або контрабандистів, і набагато менший відсоток (12%) повідомив, що відчував небезпеку з боку прикордонників. Це можна пояснити тим, що громадяни України можуть подорожувати до європейських країн без віз (без необхідності контрабандного перевезення через кордон), тоді як діти з таких країн, як Сирія та Афганістан, які брали участь у дослідженні, часто змушені перетинати кордон нелегально, щоб мати можливість вимагати захисту на кордонах, де влада незаконно і насильно відтісняє їх назад. Аналогічно більша частка опікунів, які походять з інших країн (48%), повідомили, що відчували небезпеку, порівняно з українськими опікунами (23%).

У Литві діти, які прибули в країну через Білорусь, розповідали про те, що їм довелося провести кілька днів у лісі на кордоні, а також про труднощі, з якими вони зіткнулися, щоб потрапити в країну. Одна дитина сказала: «Це була важка подорож, небезпечна... Я провів 3 дні в лісі. Ситуація була дуже важкою».

Малюнок 2
Відчуття небезпеки у дітей і опікунів

Під час обговорень у фокус-групах у Греції діти ділилися болючими спогадами та пережитим травматичним досвідом. Одна дитина сказала: «Я був виснажений поїздкою, 15 днів ми йшли пішки». Інша дитина додала: «Мені було голодно, холодно і мокро, я переховувався в лісі». Щодо поведження на кордоні з боку влади, одна дитина розповіла: «Грецька поліція побила мене на кордоні. Вони віддали мене іншій групі пакистанців і афганців, яка була схожа на банду, і вони відвезли мене до Туреччини». Інший додав: «Грецька поліція сильно вдарила мене по руці. Вони забрали весь мій одяг і відправили нас назад до Туреччини.»

Діти, які брали участь у обговореннях у фокус-групах у Боснії та Герцеговині, мали схожий досвід. Одна дитина, розповідаючи про свою подорож, сказала: «Моя подорож була дуже важкою, ми йшли вдень і вночі, весь час. Ми спали в горах, і було дуже холодно. Поліція відтіснила нас, у них була зброя, вони стріляли в повітря. Мені було дуже страшно».

Діти також розповідали про проблеми, з якими вони зіткнулися на початку своєї подорожі, ще до прибуття в Європу. Дитина з Греції розповіла: «На кордоні з Пакистаном, в Белуджистані, армія стріляла в нас. Я думав, що помру, і мене ніхто не знайде. Гори були високі і небезпечні, через три дні ми опинилися в пустелі під сонцем. На кордонах Ірану, в горах, хлопчик 13 років впав зі скелі, і ми не змогли його врятувати».

Пакт ЄС щодо міграції та надання притулку і Директива про тимчасовий захист

Європейський парламент і Рада Європейського Союзу (ЄС) завершують реформування законодавства ЄС щодо надання притулку та управління міграцією в рамках нового «Пакту щодо міграції та надання притулку». 20 грудня було досягнуто згоди щодо основних елементів обговорюваних законів, які можуть мати далекосяжні негативні наслідки для прав дітей-мігрантів у Європі та за її межами, якщо вони остаточно будуть ухвалені навесні 2024 року.²¹

Основні пропозиції щодо процедур надання притулку та перевірки не містять належних гарантій і процедур, які б забезпечували дотримання прав людини, в тому числі прав дитини.²²

Узгоджені процедури на кордоні ризикують систематично затримувати дітей та обмежувати їхню свободу пересування, впливаючи на доступ до належного догляду, освіти та медичних послуг. Це може призвести до позбавлення волі сімей з дітьми на строк більше семи місяців.

Згідно з досягнутими в грудні домовленостями, попередні пропозиції, які мали б покращити статус-кво, в тому числі щодо створення нової системи солідарності та розподілу відповідальності між державами-членами, були суттєво обмежені.

Біженці з України не є частиною звичайних систем надання притулку країн ЄС. Після різкої ескалації конфлікту в Україні в лютому 2022 року ЄС схвалив Директиву про тимчасовий захист (ДТЗ) – цей механізм ЄС, покликаний забезпечити негайний і тимчасовий захист у випадку великої кількості переміщених осіб, які прибувають з країн, що не є членами ЄС. Відповідно до ДТЗ, біженці з України мають право на дозвіл на проживання, доступ до освіти, вільне пересування, медичне обслуговування, доступ до ринку праці та житла.

Claire Thomas / Save the Children

Забезпечення біженцям з України можливості користуватися цими правами на практиці виявилось значним викликом для держав-членів ЄС.²³ Тим не менш, це має вирішальне значення для майже 6 мільйонів біженців по всій Європі, зареєстрованих УВКБ ООН, серед яких мільйони дітей.²⁴ Часткові дані з ЄС показують, що більше біженців з України звернулися за захистом у 2023 році,²⁵ коли приплив біженців нібито зменшився, порівняно за даними за весь цей рік, разом узятий, на середземноморських маршрутах.

Дію ДТЗ було продовжено²⁶ на максимальний термін, який спливає 5 березня 2025 року. Якщо біженці з України будуть змушені приєднатися до звичайних систем надання притулку та міграції держав-членів ЄС, це може викликати значні проблеми: за деякими оцінками, навіть якщо тільки чверть осіб, які користуються тимчасовим захистом, будуть змушені це зробити, то «національні можливості надання притулку або міграційних процедур будуть на критичній межі, особливо в тих країнах, які приймають велику відносну частку людей».²⁷

Досвід дітей у обговореннях у фокус-групах збігається з результатами нещодавнього дослідження Save the Children про дітей, які подорожували «балканським маршрутом» до Європи (див. текстовий модуль 2), в якому діти повідомили, що зазнали всіх видів насильства. На кордонах насильство включало в себе перебування в холодних умовах, ураження електричним струмом та жорстоке побиття, що призводило до серйозних фізичних травм, таких як переломи та контузії, причому основними порушниками були поліцейські, прикордонники та контрабандисти.²⁸ Дослідження також збігається з цьогорічним дослідженням Save the Children, яке показало, що кожна третя опитана дівчина-мігрантка в Північній Африці зазнала або стала свідком сексуального насильства чи інших форм гендерно зумовленого насильства під час втечі з рідних країн у пошуках безпечного притулку в Європі, і що це мало глибокий вплив на їхнє психічне здоров'я.²⁹ Нещодавнє дослідження УВКБ ООН, ЮНІСЕФ та МОМ щодо дітей, які мігрують до Європи, також показало, що майже кожна п'ята дитина зазнала фізичного насильства під час своєї подорожі.³⁰

Дискримінація

Понад чверть дітей, які відповіли на запитання опитувальника, повідомили, що за останній місяць їх хтось ображав, поведився грубо або змушував відчувати себе ізольованими. Діти повідомили, що це траплялося з ними на вулиці або в їхньому районі (37%), під час відвідування школи (22%), перетину кордону (15%), відвідування магазину чи ресторану (8,3%), а також при спілкуванні з поліцією (8%).

Від дискримінації також страждають опікуни. З моменту від'їзду з рідної країни 29% опікунів повідомили, що зазнавали дискримінації в тій чи іншій формі. Вони стикалися з такою дискримінацією, коли їм не дозволяли займатися певною діяльністю, до них чіплялися або змушували відчувати себе неповноцінними через їхнє становище. На додаток до випадків, згаданих дітьми, опікуни відповіли, що вони стикалися з дискримінацією при спробах знайти житло, роботу або медичну допомогу, а також при спробах записати своїх дітей до школи. Менша кількість опитаних зазначили, що стикалися з дискримінацією при перетині кордону та при взаємодії з поліцією.³¹

Цькування також є проблемою для дітей-біженців та дітей-мігрантів. Один вчитель, опитаний у Великій Британії, сказав: «У нас була дитина з Іраку, яка стала жертвою цькування. Діти знущалися з нього за те, що він біженець, не має власного будинку і не знає мови. Хлопчик з його класу допоміг [йому]».

Під час обговорення у фокус-групі з дітьми в Боснії і Герцеговині таке відчуття дискримінації і неприйняття сприяло самотності і негативним думкам серед дітей. Одна дитина зазначила: «Я не можу піти до міста, тому що мені погано. Люди дивляться на мене, і мені некомфортно». Інший додав: «Я не відчуваю, що мене приймають, тому що це не моя країна».

Інші дослідження вказують на те, що багато дітей-біженців, шукачів притулку та осіб без громадянства піддаються негативним стереотипам, негативному ставленню та іншим формам жорстокого поводження.³² Нещодавнє дослідження Save the Children, проведене серед дітей з України, показало, що вони стикаються з ксенофобськими висловлюваннями та знуцаннями в місцях перебування.³³

Малюнок 3

Ситуації за останній місяць, коли хтось був недобрим або грубим, або змушував дітей відчувати себе сумними чи ізольованими через їхнє становище

Alina Smutko / Save the Children

Робота Save the Children з дітьми-переселенцями в Європі та в усьому світі

Фонд Save the Children підтримує дітей-мігрантів та біженців по всій Європі. Наприклад, в Іспанії надається підтримка 16-річному Заїду* та 14-річному Зідану*, які є безпритульними, щоб долучити їх до отримання державних послуг, надати юридичну допомогу та повсякденну підтримку, наприклад, мовні курси та соціальні програми. Фонд підтримує інтеграцію сімей мігрантів і біженців, надаючи інформацію, яка допомагає їм у повсякденному житті, а також організовуючи заходи, що сприяють налагодженню контактів і знайомству з культурою та мовою країни перебування. В Італії надається безкоштовна гаряча лінія для дітей, які прибувають в країну без супроводу дорослих, пропонуючи юридичні консультації, психосоціальну підтримку та направлення до органів влади для отримання допомоги. У 2020 році на гарячу лінію надійшло 1 276 дзвінків, що дозволило допомогти 703 особам.

У 2022 році у відповідь на війну в Україні Save the Children швидко розгорнув свої програми, надаючи їжу та воду, грошові перекази, психосоціальну підтримку та безпечні місця 1 095 323 дітям і сім'ям в Україні, Польщі, Румунії та Литві. Ми допомогли понад 300 000 людей, які були змушені покинути свої домівки і виїхати до Європи, в тому числі 177 589 дітей у сусідніх країнах, а також підтримали дітей і сім'ї з України в Данії, Фінляндії, Німеччині, Італії, Нідерландах, Норвегії, Іспанії, Швеції, Швейцарії та Великій Британії.

Ми також допомагаємо дітям у всьому світі, які постраждали від конфліктів, насильства, бідності та зміни клімату, внаслідок яких багато дітей і сімей змушені переїжджати проти своєї волі. В Ємені наші медичні програми допомогли Фатімі* отримати консультацію та підтримку після того, як її насильно видали заміж, коли їй було 14 років. У Сирії завдяки нашій підтримці сім'ї Аббуда* він зміг покинути роботу на нафтовому родовищі та повернутися до школи.

Фонд Save the Children підтримує дітей-переселенців в транзитних країнах, допомагаючи їм уникнути загрози незаконного провезення, торгівлі людьми та інших видів насильства. Ми надаємо психосоціальні та охоронні послуги, інформацію та місця, де діти та сім'ї можуть відпочити та відчутися себе в безпеці. В Єгипті наша програма допомогла 17-річному Нассеру* пережити страшний досвід примусового призову до збройного угруповання в Сомалі. Наші програми також забезпечують дітей навчанням, професійною підготовкою та іншою підтримкою, включно з інтеграцією в громаду, де вони перебувають, якщо це можливо.

*Імена дітей змінено з метою захисту їхньої особистості

Відсутність правового статусу

Під час обговорень у фокус-групах діти відзначали, що найбільше їх турбують проблеми, пов'язані з легалізацією їхнього перебування в країні: «У мене немає документів. Оформлення затягується. Вперше в житті я опинився в ситуації, коли не маю жодних дозвільних документів», – сказала одна дитина в Греції. Більшість дітей без супроводу дорослих у Греції покладаються на систему надання притулку для легалізації свого перебування, хоча ця процедура підходить для дітей, і більшість з них отримують відмову. Діти без супроводу часто опиняються без офіційних документів, які підтверджують законність їхнього перебування, що є результатом «неоднакового застосування процедури оцінки віку, нефункціонуючої системи опіки, відмови у наданні притулку, обмежених можливостей адміністративного оскарження після відмови, а також судового оскарження, недоступного для більшості дітей».³⁴ Відсутність документів наражає дітей на небезпеку експлуатації та перешкоджає їхньому доступу до захисту, медичних послуг та освіти.³⁵ Ці діти часто живуть у страху та стражданнях і є вразливими до експлуатації та жорстокого поводження.

Діти в Литві, які перетнули кордон з Білорусі, також вказали на цю проблему, в тому числі те, що вона впливає на їхнє бажання вступити до школи. «Я хочу розібратися з моєю правовою ситуацією тут, а пізніше я хотів би вступити до школи в Литві», – сказала одна дитина. Інша сказала: «Я хотів би отримати тут офіційний статус протягом наступних 12 місяців». Ключові респонденти в Боснії і Герцеговині та Сербії також відзначили, що сім'ї біженців і діти-біженці стикаються з адміністративними перешкодами при наданні необхідних документів для зарахування дітей до школи, доступу до ринку праці, відкритті банківського рахунку або подорожей.

Інші організації задокументували негативні психосоціальні/психічні наслідки відсутності належних документів у Європі. Дослідження PICUM відзначило, що діти без документів «усвідомлюють, що вони не матимуть таких же шансів або майбутнього, як їхні місцеві однокласники та друзі», і що це «стає центральним аспектом їхнього життя та ідентичності».³⁶

Діти-мігранти, які не подали заяву про надання притулку або не мають офіційних документів, найбільше ризикують залишитися поза школою.³⁷

Розлука з членами сім'ї

Тридцять відсотків опікунів, які відповіли на запитання опитувальника, залишили найближчих родичів на батьківщині. Хоча більша частка українських дітей, які відповіли на запитання опитувальника, живуть зі своїми сім'ями в країнах перебування, усі вони зазначили під час обговорень у фокус-групах, що їм бракує батька.

Нещодавнє дослідження Save the Children та компанії «Impact Initiatives» щодо дітей, які втекли з України до європейських країн, показало, що діти в Польщі та Румунії найбільше хвилюються через те, що вони сумують за своєю родиною, друзями або домашніми тваринами, які залишилися в Україні. Як розповіла одна дівчина з України в Румунії: «Я хвилююся, чи зможемо ми повернутися в Україну до мого тата і мого кошеняти».³⁸ Це можна пояснити тим, що в умовах воєнного стану, оголошеного урядом України після драматичної ескалації війни в лютому 2022 року, чоловікам призовного віку заборонено залишати країну. Переважна більшість біженців, які втекли від війни в Україні, – це жінки та діти, причому значна частина з них була розлучена з батьками, які залишилися в країні, разом з іншими членами сім'ї чоловічої статі у віці від 18 до 60 років.

Діти, які брали участь у обговореннях фокус-груп у Греції, деякі з яких були без супроводу дорослих, відзначали, що їхніми головними турботами були спроби приєднатися до членів сім'ї в інших європейських країнах або щоб члени сім'ї, які залишилися на батьківщині, змогли приєднатися до них. В одній із фокус-груп у Литві дитина розповіла, що її розлучили з дорослим братом і сестрою, які перебували в окремому центрі, оскільки вони не мали документів, що підтверджували б їхні родинні стосунки, і попросила модератора фокус-групи: «будь ласка, допоможіть мені знайти мого брата».³⁹

Балканський маршрут

Значна кількість дітей-переселенців в Європі обирають «балканський маршрут» – частину східного середземноморського шляху до Європи, що перетинається зовнішніми кордонами ЄС. Біженці та мігранти спочатку в'їжджають на територію Греції або Болгарії, потім подорожують країнами Західних Балкан – Північною Македонією, Сербією, Албанією, Косово, Боснією і Герцеговиною – і знову стикаються із зовнішніми кордонами ЄС при в'їзді в Угорщину, Хорватію або Румунію. Той факт, що країни Західних Балкан оточені кордонами ЄС, означає, що на цей регіон безпосередньо впливає політика ЄС у сфері надання притулку та управління міграцією.

Хлопчики та дівчатка, особливо ті, які самостійно подорожують цим маршрутом, безпосередньо наражаються на фізичне насильство, особливо коли вони стикаються з прикордонною поліцією, оскільки насильницькі, незаконні переслідування регулярно трапляються вздовж маршруту, в тому числі на кордонах країн ЄС. Діти, які подорожують цим маршрутом, не мають доступу до справедливої процедури надання притулку, їм відмовляють у будь-яких процедурах, що відповідають їхнім інтересам, які б враховували їхні ризики та потреби у захисті.

Michael Jessurun / Save the Children

Насильство, приниження і систематичне нехтування правами людини щодо переселенців, а також повна відсутність безпечних і легальних маршрутів призвели до збільшення ринку для діяльності мереж з незаконного перевезення людей в регіоні, які також загрожують і порушують права дітей-переселенців.

Діти на балканському маршруті стають жертвами сексуального насильства, дитячих шлюбів, психологічного насильства, економічної експлуатації та дитячої праці.

Деякі з країн на маршруті є кандидатами на членство в ЄС. Однак замість того, щоб зосередитися на розширенні стандартів прав людини, підхід ЄС до цих країн ставить на перше місце управління кордонами, боротьбу з контрабандою, сприяння поверненню нелегальних мігрантів, а також узгодження візової політики з метою стримування міграції.

Національні системи отримання притулку та захисту біженців балканських країн, які не є членами ЄС, також недостатньо розвинені і залежать від допомоги, переважно з боку ЄС. Загалом їм не вдалося створити правову базу, яка б захищала дітей і заохочувала їх повідомляти про порушення прав, з якими вони стикаються. Натомість системи продовжують надавати обмежену базову допомогу, таку як їжа та притулок для біженців і мігрантів, які прямують транзитом, а також невідповідні умови та недостатню підтримку для тих, хто планує залишитися в країні.

Проживання та обмеження пересування

Благополуччя дітей пов'язане з тим, де вони живуть і в яких умовах. Дослідження 2022 року про психологічний стрес у дітей та підлітків-мігрантів у Німеччині свідчить про підвищений рівень поширеності емоційних та поведінкових проблем у цілому,⁴⁰ що може посилюватися через те, що дедалі більше дітей та підлітків проживають разом зі своїми сім'ями у великих колективних житлових закладах. Ці заклади не надають безпечного середовища для дітей, оскільки численні фактори ризику та стресу серйозно впливають на їхнє психічне здоров'я та перешкоджають інтеграції.

* Це визначення не завдає шкоди позиціям щодо статусу і відповідає Резолюції РБ ООН 1244 та Висновку Міжнародного Суду ООН щодо Декларації незалежності Косова. Декларації незалежності Косова. Дослідження не проводилося на території Косова.

Медицина допомога та психосоціальна підтримка молодих біженців у місцях масового розміщення були описані як вкрай неналежні для більшості закладів. Причинами цього є гостра нестача персоналу, перевантаження персоналу, а також відсутність процедур для визначення особливих потреб дітей, які перебувають у стані стресу.⁴¹

Вплив на психічне здоров'я дітей є більш вираженим у центрах з обмеженим доступом або коли вони перебувають під вартою. У Литві дітей, які нещодавно прибули через кордон з Білоруссю, розміщують у Центрі прийому біженців, з якого вони мають обмежену можливість виходити в перші дні або тижні після прибуття, доки не буде розглянуто їхні заяви про надання статусу біженця. Вони заявили, що не мають чіткого уявлення про відвідування школи в Литві. Одна дитина сказала: «У мене просто немає настрою йти до школи».

У депортаційному центрі Авнструп у Данії медичні працівники повідомляють про такі ознаки у дітей раннього віку, як зменшення зорового контакту, відсутність міміки, розлади сну та харчування. Вихователі дитячого садка відзначають тривожність і невпевненість у дітях, у багатьох з них спостерігаються проблеми з емоціями, увагою і гіперактивністю.⁴²

У Греції обмеження на пересування, які призвели до утримання дітей і дорослих у переповнених таборах з недостатнім рівнем обслуговування, таких як сумнозвісний табір Морія на Лесбосі, а віднедавна – у схожих на в'язниці «Центрах закритого доступу», викликають давнє занепокоєння, зокрема через вплив на психічне здоров'я дітей.⁴³

За останній рік уряд Греції перетворив центри тимчасового розміщення для шукачів притулку на закриті контрольовані центри, що спонукало деяких урядових координаторів освіти для біженців публічно порівняти їх з «в'язницями під відкритим небом» і відзначити, що «ці умови створюють серйозні проблеми для психосоціального та навчального розвитку дітей, яким ми надаємо підтримку».⁴⁴

Економічні труднощі

Економічні труднощі, з якими стикаються опікуни також могли сприяти їхньому емоційному розладу. 86% опікунів, які відповіли на запитання опитувальника, стикалися з економічними труднощами протягом останніх 6 місяців, такими як оплата рахунків (68%), купівля поживної їжі на кожен день (59%) або забезпечення достатньої кількості їжі для сім'ї (48%). Інші дослідження виявили, що діти з вищих і середніх соціально-економічних груп відчують себе більш позитивно щодо свого майбутнього і мають більш задовільний досвід міграції, ніж діти з менш заможних верств населення.⁴⁵

Малюнок 4
Економічні труднощі за останні 6 місяців:
Вибірка: опікуни

Економічні проблеми також впливають на дітей, які відвідують школу, згідно з інтерв'ю з ключовими респондентами – вчителями та іншими фахівцями, які підтримують освіту дітей-мігрантів. Один із респондентів у Сербії розповів: «Один із хлопчиків-підлітків не хотів ходити до школи, бо мав лише одну пару джинсів і одну пару кросівок. Він соромився, бо відчував, що дуже відрізняється від місцевих дітей. Вчителька в Румунії сказала, що основною причиною припинення навчання дітей-біженців, які відвідують школи з навчання румунською мовою, є економічна, посилюючись, зокрема, на «затримки з виплатою грошей за державною програмою підтримки вихідців з України».

3

УЧАСТЬ ДІТЕЙ У ШКІЛЬНОМУ ЖИТТІ

«Вони дивовижні учні, витривалі та цілеспрямовані, дуже вмотивовані та рішучі»

вчитель з Великої Британії
про дітей-біженців та дітей-мігрантів у школі

Багато дітей без супроводу дорослих, які виїжджають з рідних країн до Європи, називають освіту важливим фактором у своєму рішенні.

38% дітей, опитаних в рамках дослідження ЮНІСЕФ-REACH, проведеного в Італії в 2017 році, наприклад, сказали, що освіта є їхнім найважливішим мотиваційним фактором,⁴⁶ а нещодавнє дослідження Save the Children показало, що «бажання здобувати освіту було основним фактором у прийнятті дівчатами рішення щодо міграції».⁴⁷ Більше того, для дітей-біженців школи – це не лише місце, де вони навчаються в класі, але й «безпечний простір, де діти захищені», де їхні «потреби у психічному здоров'ї та психосоціальной підтримці можуть бути задоволені, і де вони можуть здобути навички, які допоможуть їм почуватися в безпеці, грати з однолітками, розвиватися і будувати власне майбутнє».⁴⁸

Для дітей, які шукають притулку, держави-члени ЄС не повинні відкладати доступ до освіти більш ніж на три місяці з моменту подання заяви про надання притулку⁴⁹, хоча на практиці це може зайняти більше часу, а альтернативні класи в центрах розміщення зазвичай не викладають повну навчальну програму або не відповідають тим же стандартам викладання, що й місцеві школи. Агентство ЄС з основних прав (FRA) повідомило про додаткові обмеження в деяких окремих частинах і регіонах Німеччини, Греції (центри тимчасового розміщення та ідентифікації) та Угорщини.⁵⁰ Діти з України, які звернулися за захистом відповідно до Угоди про тимчасовий захист, мають право на доступ до освіти, хоча це не є обов'язковим (у деяких національних юрисдикціях відвідування школи є обов'язковим для всіх дітей, у тому числі тих, хто має тимчасовий захист). У країнах, що приймають найбільшу кількість біженців з України, таких як Німеччина, яка прийняла понад 1 мільйон біженців з України, існують критичні прогалини у можливостях та нестача персоналу. У Польщі, Румунії та Молдові приблизно дві третини дітей шкільного віку з України не мають постійного доступу до очної форми навчання або не беруть активної участі в потенційно доступному для них навчанні.⁵¹

Відступ від прав дитини – заходи проти біженців у Великій Британії

Останніми роками Велика Британія відступає від своїх зобов'язань щодо захисту прав дітей-шукачів притулку та дітей-біженців. Прийняті парламентом Великої Британії закони, хоча і не застосовуються повною мірою, призводять до ситуації, коли до дітей ставляться по-різному виключно через їхню національність і спосіб прибуття в країну.⁵²

Рекордно високе відставання у прийнятті перших рішень за заявами про надання притулку означає, що тисячі людей змушені роками чекати на результат і залишаються в невизначеності, не маючи змоги планувати своє майбутнє. Станом на кінець червня з 175 457 осіб, які очікували на рішення, 80% чекали більше 6 місяців.⁵³ Багато дітей з неопрацьованими заявами досягають 18 років, перш ніж їхня заява буде розглянута, і в середньому діти чекають на розгляд своєї заяви довше, ніж дорослі,⁵⁴ що призводить до значного психологічного напруження та стресу.

У той же час, Велика Британія має **обмежену кількість офіційних маршрутів** для більшості дітей, які потребують захисту як біженці, і уряд визначив пріоритетом зусилля, спрямовані на «зупинку човнів» – нелегальну міграцію морем через Ла-Манш.⁵⁵ Основним винятком є люди, які тікають від війни в Україні, де були прийняті спеціальні положення, що дозволяють дітям і дорослим в'їжджати до Великої Британії на законних підставах і знаходити там безпечний притулок.

Для дітей, які шукають притулку у Великій Британії, існує підвищений **ризик затримання** та передачі під варту. Згідно із Законом «Про протидію нелегальній міграції», у більшості випадків діти можуть бути затримані на 28 днів без можливості внесення застави, що змінює усталену політику та практику в цій сфері.⁵⁶

Незважаючи на те, що склалася відносно хороша практика визначення віку, коли цей процес проводять кваліфіковані соціальні працівники, співробітники Прикордонної служби також проводять **оцінку віку** після прибуття до Великої Британії, ґрунтуючись на візуальній оцінці зовнішнього вигляду і поведінки дитини та короткій співбесіді, що сприяє зростанню кількості дітей, які помилково вважаються старшими за 18 років.

У надії покращити цей процес, Міністерство внутрішніх справ Великої Британії вирішило запровадити широко дискредитований біологічний метод визначення віку.⁵⁷

Велика Британія є винятком серед європейських держав, оскільки закон не дозволяє дітям-біженцям спонсорувати приєднання до них близьких родичів.

Діти без супроводу дорослих мають право на підтримку органів місцевої влади, які повинні задовольняти їхні потреби так, як це робили б свідомі батьки. Закон про дітей 1989 року захищає всіх дітей у Великій Британії незалежно від їхньої національності чи імміграційного статусу, а дитина, яка прибуває у якості розлученої з батьками і просить притулку у Великій Британії, повинна розглядатися як дитина, що потребує допомоги, і повинна бути передана під опіку соціальних служб. Однак за останні два роки в рамках паралельної системи, розробленої Міністерством внутрішніх справ Великої Британії, дітей, іноді у віці до 13 років, розміщали в непристосовані та небезпечні приміщення. Менш ніж за два роки 400 дітей зникли безвісти з цих притулків, і багато з них досі не знайдені.

Paul Wu / DEC

Дев'ять з десяти дітей, які відповіли на запитання опитувальника Save the Children, відвідують школу, незалежно від країни їхнього походження. Середній вік дітей-респондентів становив 14,7 років, а їхній досвід навчання – понад 7 років. У середньому українські діти мають більше років навчання (7,5 років порівняно з 6,5 роками), хоча українські респонденти, як правило, молодші за віком.

Серед дітей з інших країн, які відповіли на запитання, майже чверть (23%) не відвідують школу. Незначна кількість українських дітей взагалі не відвідує школу (5%), але набагато частіше відвідує школу онлайн (18% лише онлайн, 11% відвідують школу особисто та онлайн). Понад третини дітей, які відповіли, що не дісталися до країни призначення, вказали, що не ходять до школи.

Опитані вчителі відзначили, як діти можуть розвиватися і отримувати користь від участі у шкільному житті. Один з опитаних у Нідерландах заявив, що школи слугують безпечним притулком, де діти знаходять розраду і зміцнюють впевненість у собі. За словами одного з респондентів, «Ви бачите, як діти стають розумнішими і впевненішими в собі; вони допомагають один одному з перекладом». У Литві вчитель також відзначив, що з часом більшість дітей добре адаптуються і що «діти почуваються по-справжньому щасливими, вони інтегруються в шкільну спільноту і відчують себе впевнено».

У Греції координатори освіти для біженців, державні службовці, яким доручено підтримувати зв'язок з біженцями, щоб забезпечити відвідування їхніми дітьми школи, також відзначили, що відвідування дітьми шкільних занять сприяло позитивним змінам: «Вони здавалися більш відкритими, комунікабельними, впевненими в собі після участі в заняттях».

Однак більше половини учнів, незалежно від форми навчання, стурбовані тим, що вони відстають у навчанні.

Діти надають перевагу очній формі навчання

Серед дітей, які відвідують школу очно або очно й онлайн, 87% опитаних віддали перевагу очному навчанню перед онлайн. Це може свідчити про соціальні переваги очного навчання, оскільки воно, як видається, пов'язане зі зменшенням почуття самотності, і про це йшлося як у обговореннях фокус-груп, так і у відповідях на запитання опитувальника. 72% дітей, які відвідують школу особисто або одночасно особисто та онлайн, погодилися з думкою, що почуваються менш самотніми, коли відвідують школу особисто, а 60% погодилися з твердженням, що мають змогу завести друзів з країни перебування в умовах особистого відвідування школи. Це підтверджує дослідження Save the Children 2022 року, в ході якого було виявлено «прямий зв'язок між відвідуванням школи та відчуттям благополуччя і приналежності до суспільства» серед опитаних дітей.⁵⁸

Онлайн-навчання створює проблеми для українських дітей-біженців, які одночасно відвідують національну шкільну систему та навчаються за українською навчальною програмою онлайн. Учасники фокус-груп у Данії відвідують формальну освіту з українськими асистентами вчителів для підтримки, а деякі з них зареєстровані в українській системі онлайн-освіти. Одна дитина сказала: «Я відвідую датську школу, потім відвідую онлайн школу, а потім кожні 6 місяців складаю іспит для моєї школи в Україні».

Зокрема, в Румунії та Польщі вчителі повідомили про проблеми з підтримкою онлайн-навчання, а також з повноцінною участю в національних шкільних системах. Один вчитель у Румунії сказав, що українські діти, які відвідують українську онлайн-школу, перебувають під більшим тиском і відчують втому. У Польщі вчитель сказав: «Дитині дуже важко поєднувати дві програми».

Цю проблему підтверджують й інші дослідження Save the Children. Консультації з дітьми, які відвідують польські національні школи і продовжують навчання за українською програмою онлайн, показали, що діти «втомлені, завантажені впродовж тижня, майже не мають вільного часу і розгублені щодо можливих результатів навчання».⁵⁹

Мовний бар'єр

Діти-біженці в Греції зазначили, що ті, хто не розуміє грецької мови, практично виключені з освітньої системи, оскільки їм важко зрозуміти предмети, незважаючи на прагнення вчителів. Одна дитина сказала: «Ми відвідуємо школу кожного дня. Але ми не вчимося, бо нічого не розуміємо. Наразі немає жодного уроку грецької мови». Інший додав: «У мене є надія, що я чогось навчуся, тому що мені дуже нудно просто сидіти в аудиторії цілий день». Це також впливає на їхню здатність інтегруватися в приймаючу громаду і подружитися з грецькими однолітками. Одна дитина сказала: «Ми відокремлені від інших дітей, тому що ми майже не розмовляємо цією мовою».

Мовні бар'єри також відзначалися як проблема для біженців з України. У Данії одна дитина сказала: «Спочатку було важко, тому що це була нова країна, я нічого не розумів, і мова була складною». Ці труднощі є не лише академічними, але й впливають на здатність дітей соціально взаємодіяти в школі та поза її межами у вільний час.

Важливо, що мовний бар'єр часто існує і для батьків, як з точки зору взаємодії зі школами та вчителями, так і з точки зору обмеження їхньої здатності допомагати своїм дітям у виконанні шкільних завдань. Дослідження Save the Children в Данії показало, як батьки-переселенці, які вивчають данську мову, намагаються допомогти своїм дітям у виконанні домашніх завдань, і підкреслило необхідність для дітей-біженців і дітей-мігрантів мати доступ до додаткової допомоги у виконанні домашніх завдань.⁶⁰

Труднощі з мовою ускладнюють ширші проблеми для дітей-біженців і дітей-мігрантів, такі як психологічний стрес і невизначеність, а також ситуації, коли розлука з сім'єю або зміни в сімейній динаміці впливають на досвід дітей. Вчитель з Литви відзначає, що «мовний бар'єр є основною перешкодою для навчання дітей. А також психологічний стан дітей. Відсутність мотивації, невпевненість у майбутньому...»

Claire Thomas / Save the Children

Якщо дітям надається підтримка у вивченні мови приймаючої сторони, важливим є вибір часу та організація мовних занять. У Греції діти-біженці розповіли, що інтенсивні курси грецької мови починаються в січні, що не збігається з датою початку офіційного навчального року, який починається у вересні. Фонд Save the Children постійно піднімає проблему термінів початку занять і організації перевезення дітей-біженців та дітей-мігрантів до шкіл у Греції.⁶¹

Обнадійливим є той факт, що 60% тих, хто відповів на запитання опитувальника Save the Children, відвідують школу очно або очно та онлайн, мають доступ до освітньої підтримки рідною мовою, і більшість з них вважають це завжди або іноді корисним (86%). Однак, коли йдеться про доступ до освітньої підтримки рідною мовою, лише чверть дітей з інших країн (25%) отримали таку допомогу, порівняно з понад трьома чвертями (78,7%) їхніх українських ровесників.

Підтримка вчителів та шкіл

«Діти повинні бути залучені і не відчувати себе покинутими. Підкреслюйте відмінності, будьте допитливими і дайте їм відчуття себе причетними.»

Вчитель
Швеція

Під час інтерв'ю з ключовими респондентами з числа вчителів у десяти країнах постійно піднімалася тема необхідності додаткової фінансової та технічної підтримки для вчителів і шкіл, в яких навчаються діти-біженці і діти-мігранти.

У Литві, яка до прибуття біженців з України мала обмежений досвід інтеграції дітей-біженців і дітей-мігрантів, освітяни наголошували на потребі в додаткових інструментах, методиках і фінансуванні для ефективного викладання литовської мови та задоволення різноманітних потреб учнів-біженців. Один з учасників підкреслив: «Міністерство освіти не виділяє достатнього фінансування школам для викладання литовської мови дітям з сімей біженців».

У Польщі кількість біженців, які прибули за останній рік, створила проблему для вчителів, які не мають досвіду викладання для дітей-біженців. Один вчитель зазначив: «Серед польських вчителів існує брак обізнаності, оскільки польська система освіти не була готова прийняти таку кількість біженців, і іноді у польських вчителів складається враження, що якщо дитина вже вивчає польську мову протягом одного року, то вона вже повинна все розуміти».

В інших випадках, навіть за наявності державної підтримки та фінансування, школи та вчителі не мають можливості ними скористатися. У Великій Британії один учитель сказав: «Гроші є, але школа не знає, як їх отримати і що з ними робити». Інший вчитель у Великій Британії заявив, що «коли до шкіл розподіляють біженців, уряд повинен надати їм пакет послуг, який супроводжує їхнє розміщення», і запропонував створити групи підтримки вчителів, де вчителі-колеги могли б обмінюватися передовим досвідом, а також найняти додаткових асистентів для роботи з біженцями.

Інші важливі труднощі пов'язані зі здатністю шкіл підтримувати дітей-біженців і дітей-мігрантів, які зазнали травми. Наприклад, у Данії міжгалузєва співпраця та сильна підтримка з боку керівництва допомогли муніципалітетам, які приймають дітей і сім'ї українських біженців. Однак подолання травми у дітей залишається складним завданням через брак досвіду та ресурсів як у муніципалітетах, так і в школах.⁶² Згідно з даними останнього дослідження, у Німеччині, окрім необхідності розширення можливостей та підтримки складного переходу з української на німецьку систему освіти, існує потреба у збільшенні кількості кваліфікованого персоналу психологів.⁶³

Благополуччя самих вчителів та навчального персоналу також викликає занепокоєння. «Вчителям була б корисна підтримка для підтримки їх психічного здоров'я, оскільки вони перебувають під [дуже] сильним стресом». Інший респондент з Польщі уточнив: «Діти діляться з нами всіма своїми емоціями. Наприклад, один хлопчик сказав мені: «У мене більше немає друга, бо вчора його вбили. Вчора він помер». Тому мені, як вчителю, важко слухати такі історії... Тому я вважаю, що вчителям дуже важливо отримувати психологічну підтримку, а в польських державних школах такої підтримки немає».

Позашкільні заходи

У нещодавньому дослідженні Save the Children діти часто відзначають необхідність кращого доступу до позашкільних заходів, особливо до спорту,⁶⁴ як ключового фактору їхнього благополуччя та інтеграції в місцеві громади, де вони проживають.

Три чверті дітей, які відповіли на запитання опитувальника, зазначили, що існують послуги, які вони хочуть або потребують, але не мають доступу до них, незалежно від країни походження, віку чи статі. Серед тих послуг, яких вони потребують, але до яких не мають доступу, найпоширенішими є місця для заняття хобі (наприклад, спорт, музика, мистецтво), місця для зустрічей з друзями або проведення дозвілля, за якими йдуть послуги охорони здоров'я або медичні послуги (лікар або лікарня).

Як сказав один із вчителів у Боснії, з яким було проведено інтерв'ю для цього звіту: «Ми помітили, що діти краще залучаються до життя громади, коли вони беруть участь у позакласних заходах. Недостатньо лише зарахувати їх до школи».

У Швеції опитані вчителі зазначили, що рівень впевненості та приналежності дітей-біженців і дітей-мігрантів до суспільства підвищився, оскільки вони більше товаришують зі шведськими дітьми, і що діти-біженці, які беруть участь у позашкільних заходах, демонструють більший рівень приналежності та благополуччя. Більшість опікунів, які відповіли на запитання опитувальника (69%), повідомили, що саме такої допомоги вони шукали для своїх дітей.

У Великій Британії однією з перешкод є те, що школи іноді знаходяться далеко від місця проживання, а шкільний транспорт обмежений, що перешкоджає дітям-біженцям займатися додатковими видами діяльності та заводити дружбу з іншими дітьми. За словами одного вчителя: «Для дітей-біженців це довга дорога. Це означає, що вони не інтегруються в громаду місцевої школи, тобто вони не відвідують позашкільні гуртки, і ми не бачимо, щоб батьки приходили на батьківські збори. Тож так, відстань, на якій вони перебувають від місця проживання, впливає на їхню здатність інтегруватися в нашу громаду».

Економічні труднощі також є проблемою для дітей-біженців та дітей-мігрантів, які не можуть займатися цими видами діяльності. За словами одного з респондентів у Боснії та Герцеговині, «їм потрібна допомога в придбанні спортивного інвентарю. У нас були діти-біженці, які приходили на спортивні заняття в капцях. Тож перший крок, щоб долучити їх до спортивних занять, – це забезпечити їх кросівками та спортивним одягом».

Відмінності за віком

Вчителі, яких опитали в Польщі та Данії, зазначили, що дітям з України молодшого шкільного віку набагато легше інтегруватися, ніж дітям старшого віку. За словами одного вчителя з Польщі, підлітки і діти старшого віку «вже мали своє власне життя і друзів в Україні, вони мали свої хобі і заняття, а тепер все це зникає і руйнується, тому їм дуже складно адаптуватися».

Діти молодшого віку можуть швидше вивчати нові мови і соціально інтегруватися в громаду, яка їх приймає. Крім того, доступ до середньої освіти старших класів, а також до виховання та освіти дітей молодшого віку, як правило, не є складовою обов'язкової освіти, визнаної національним законодавством, а це означає, що вік дитини може впливати на те, чи буде вона цільовою аудиторією національних стратегій інтеграції в галузі освіти.⁶⁵ Інші дослідження сприйняття дітьми-мігрантами своєї інтеграції в Європі показали, що діти молодшого віку (9–14 років) стверджували, що їм більше подобається школа і вони почуваються в ній краще і безпечніше, ніж діти старшого віку (15–19 років).⁶⁶

Вплив фактору тимчасовості на українських дітей-біженців

У Литві один з опитаних вчителів сказав: «Відвідування школи є нерегулярним як для дівчаток, так і для хлопчиків. Порівняно з минулим роком, українці відвідують школу нерегулярно. Вони перестають відвідувати уроки, тому що виїжджають з країни». Аналогічно, в Нідерландах, за словами одного з респондентів, «не всі українські батьки [вважають], що голландська освіта знадобиться», оскільки вони можуть повернутися в Україну або переїхати в іншу країну. У Румунії вчитель розповів фонду Save the Children що біженці з України розглядають Румунію як транзитну країну і вважають, що інвестувати в державну шкільну освіту – це марна трата часу.

У Данії вчителі відзначили, як це відчуття тимчасовості впливає на сімейне та повсякденне життя українських дітей і сприяє їхньому рішенню зосередитися на українській онлайн-освіті, а не на датській шкільній програмі, причому саме діти старшого віку частіше пропускають заняття.⁶⁷ Ця невизначеність впливає на їхню мотивацію, на відміну від дітей і сімей, які прибули до Європи з інших країн, де вивчення мови є ключовим для їхнього облаштування та інтеграції.

З іншого боку, в Нідерландах вчитель, який пройшов інтерв'ю Save the Children, відзначив, що процес інтеграції відрізняється між українськими та іншими біженцями через різний статус біженців. «Українці мають більший доступ до послуг та залучення до місцевої громади», що дозволяє їм займатися музикою, спортом та громадською діяльністю, порівняно з дітьми з інших країн.

4

ПОЧУТТЯ БЕЗПЕКИ, ПРИНАЛЕЖНОСТІ ТА НАДІЇ НА МАЙБУТНЄ

«Я буду вивчати свою професію до 16 років, потім вступлю до університету. Я хочу вибрати своє майбутнє. Я хочу, щоб про мене знали, хочу бути відомим».

Дитина

під час обговорення у фокус-групі, Польща

Багато дітей, які відповіли на запитання опитувальника Save the Children та взяли участь у фокус-групах, відчули себе щасливішими після від'їзду з країни походження. Значна частка дітей, які відповіли на запитання опитувальника (34%), повідомили, що відчувають себе щасливішими трохи або набагато частіше після переміщення.⁶⁸ Аналогічно, діти з інших країн (49%) повідомляли про зростання рівня щастя частіше, ніж їхні українські однолітки (29%), відповідно.

Незмінною тезою у обговореннях з дітьми у фокус-групах є те, що вони більше не стикаються з тими загрозами, які мали місце в їхніх рідних країнах. Діти-біженці в Данії заявили, що вони щасливі, оскільки відчувають себе в безпеці. «Ні бомб, ні ракет», – сказала одна дитина. «Тут немає війни, немає сирен і тривоги», – додала інша дитина. Третя дитина сказала: «Мені не треба ховатися в підвалі».

Діти-біженці в Греції також заявили, що вони щасливі, оскільки відчувають себе в безпеці. «Я не в руках талібів», – сказала одна дитина. «Я знайшов мир, безпеку, можливість ходити до школи», – додала інша дитина. Третя дитина сказала: «Тут панує мир, тому ми можемо виходити на вулицю».

Крім того, діти-біженці, які брали участь у обговореннях у фокус-групах у Греції, зазначили, що існує величезна різниця між умовами життя дітей у Європі та в країнах, з яких вони приїхали. Одна дитина зазначила: «В Афганістані ти мусиш працювати змалечку, щоб мати їжу. Крім того, ти знаєш, що ніколи не знайдеш роботу». Ці діти також відчували почуття досягнення після прибуття до Європи і подолання труднощів, насильства і спроб не пустити їх, що також може пояснити підвищений рівень щастя, про який повідомлялося в опитувальниках.

Деякі діти – як українські, так і з інших країн – розповіли про позитивний досвід отримання послуг та роботи із спеціалістами, які їм допомагали. У Греції одна дитина сказала: «Коли я вперше приїхала, працівники притулку дуже допомогли мені своєю любов'ю, позитивним ставленням і ввічливістю». Інша дитина додала: «Ми відчули людяність, якої ніколи не було в Афганістані». У Боснії та Герцеговині діти почуваються щасливими завдяки наданим їм послугам підтримки (наприклад, шкільна освіта), що дає їм можливість змінити своє життя. Діти-біженці з України в Румунії під час обговорення у фокус-групах відзначили сукупність цих факторів: зустріч з друзями, участь у заходах НУО та відчуття безпеки – це основні чинники, які приносили їм радість.

Проте навіть позитивний досвід був послаблений почуттям втрати, туги за домівкою або неоднозначністю, спричиненою деякими труднощами, з якими зіткнулися діти. Одна дитина в Литві, наприклад, сказала, що «тут дуже гарно, я знайшов нових друзів. А ще тут є море. Але в Україні у мене теж багато друзів, там моя школа, мій батько та інші родичі». Ця неоднозначність прозвучала і в інших фокус-групах. У Польщі дитина сказала: «Я хочу залишитися, і я не хочу залишатися. Там моя сім'я, мій тато». У Боснії дитина сказала: «У цій країні я відчуваю себе щасливою і захищеною, але я також відчуваю себе дуже самотньою і засмученою, коли думаю про своє життя».

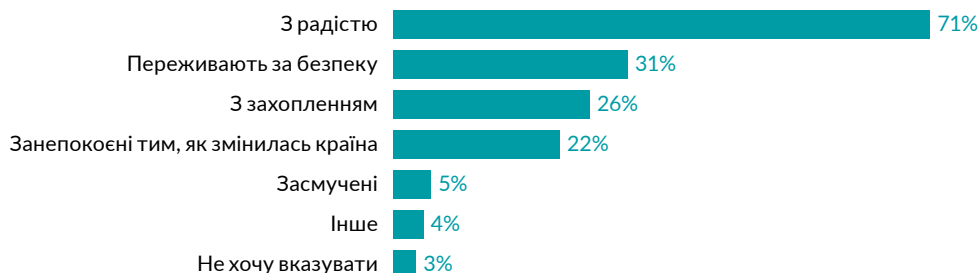
Малюнок 5

Чому діти не хочуть повертатися жити в свою країну?

Малюнок 6

Як діти ставляться до ідеї повернення до своєї країни?

Змішані почуття щодо повернення додому, причому діти молодшого віку та українці налаштовані більш оптимістично

На запитання, чи сподіваються вони колись повернутися до своєї країни, половина дітей відповіли ствердно, а решта або не хочуть, або не впевнені. Діти молодшого віку та українці більше сподіваються повернутися додому. Хоча лише 38% дітей старшого віку та 25% дітей з інших країн повідомили, що сподіваються повернутися, більше половини дітей молодшого віку (58%) та 63% українців повідомили про таке бажання.

На запитання про причини, через які вони не хочуть повертатися, діти відповіли, що стурбовані безпекою (70%), хочуть залишитися в країні перебування (45%), мають погані спогади (36%), вважають, що не матимуть доступу до освіти (36%) і що їхній дім був зруйнований (19%). Діти, які повідомили, що сподіваються повернутися до своєї країни, розповіли, що відчувають себе щасливими (71%) і схвильованими ідеєю повернення (26%). Однак вони також стурбовані питаннями безпеки (31%) і тим, як змінилася їх країна (22%).

Чи приймають біженців?

Нещодавнє дослідження солідарності з мігрантами показало, що європейці більш охоче надають захист жінкам і дітям, а також біженцям не мусульманського походження.⁶⁹ Вони також віддають перевагу біженцям зі Східної Європи (наприклад, з України чи Молдови) перед біженцями з Африки чи Близького Сходу. Причина переміщення також відіграє певну роль: дослідження показує більшу підтримку людей, які тікають від війни, порівняно з людьми, які переїжджають з економічних причин. Ці висновки можуть пояснити загалом більш позитивне ставлення до осіб, переміщених з України. Вони також можуть відображати дискурс політичних лідерів і те, як різні групи біженців представлені в ЗМІ, оскільки «негативне зображення іммігрантів у ЗМІ посилює упередження».⁷⁰ Human Rights Watch відзначає зростання «проявів насильства на ґрунті расизму та ксенофобії щодо біженців, шукачів притулку та мігрантів, особливо по всій Європі, іноді за співучасті або мовчазного схвалення з боку правоохоронців».⁷¹

Згідно з іншим нещодавнім дослідженням Save the Children, «діти-біженці та опікуни з України відчують себе в цілому в безпеці в країнах перебування і здебільшого мають доступ до цілого ряду послуг».⁷² Деякі діти під час обговорення у фокус-групах висловлювали свої міркування з цього приводу. Одна дитина в Данії сказала: «Я не можу бажати більшого».

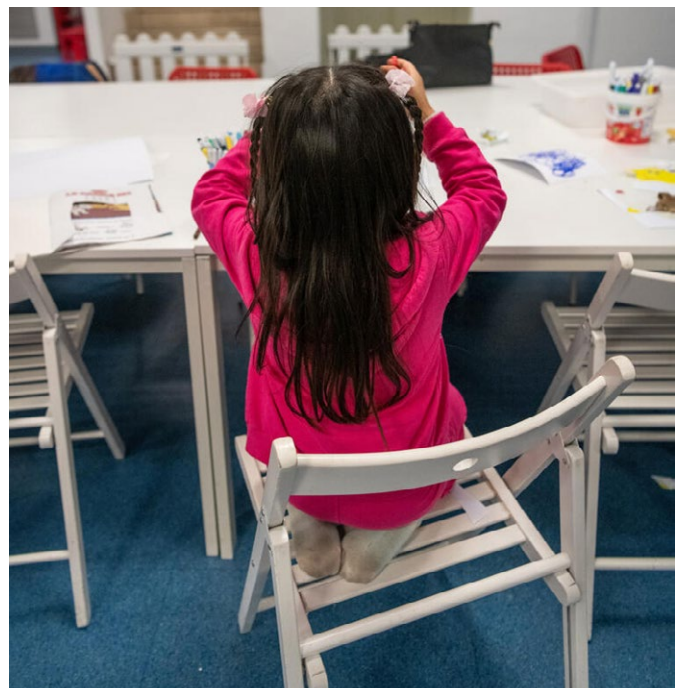
Хоча українські біженці загалом відчували себе бажаними гостями, деякі з них зазначили, що з часом ситуація змінилася. У Польщі одна дитина сказала: «Якщо вийти на вулицю, і розмовляти українською або російською мовою, тебе можуть цькувати. Біля нашої школи написані погані слова про Україну».

В інших дослідженнях вказується на недостатньо однаковий і теплий прийом біженців з України. У нещодавньому звіті Норвезької ради у справах біженців респонденти, які брали участь в опитуванні, відчували себе бажаними лише «певною мірою», посиляючись на «мовний бар'єр, фінансові труднощі та негативне ставлення з боку місцевих жителів».⁷³

Подібні неоднозначні причини та почуття також простежуються в обговореннях у фокус-групах. Як зазначалося, українські діти, навіть якщо вони живуть з членами своєї сім'ї, висловлюють бажання повернутися, особливо ті, чий батьки не з ними. Як сказала одна дитина в Данії: «Я хочу повернутися в Україну, тому що це моя батьківщина, і там мій тато». У Румунії українські діти, які не бажать залишатися, також називають мовний бар'єр основною причиною.

Українські діти в Данії, які хотіли б залишитися в країні, відзначили хорошу систему освіти та наявні можливості для майбутнього. Одна дитина сказала: «Тут, у Данії, я отримую кращі можливості, ніж в Україні. Якщо я вступлю до університету, я розумію, що в мене тут (у Данії), буде гарне майбутнє». Дитина-біженець з Афганістану в Греції сказала: «Діти в Греції отримують підтримку від своєї сім'ї і ходять до школи, а потім поступають до університету. Твої батьки пишаються тобою. У тебе є сім'я. В Афганістані діти зростають в умовах війни. Я з шести років знав, що повинен працювати, щоб утримувати сім'ю».

Опікуни виявляють більше невпевненості, ніж діти, щодо повернення додому, і лише деякі з них планують зробити це найближчим часом. Хоча більше половини опікунів повідомили, що сподіваються одного дня повернутися до своєї країни, лише кожен двадцятий планує зробити це в найближчі 6 місяців.

Claire Thomas / Save the Children

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Діти прагнуть приїхати до Європи з багатьох причин і з різних країн світу. Хтось прибуває суходолом, а хтось морем, хтось сам, а хтось з родиною. Серед прибулих є діти різного віку. Всі ці фактори впливають на досвід дітей-переселенців в Європі та на їхнє благополуччя.

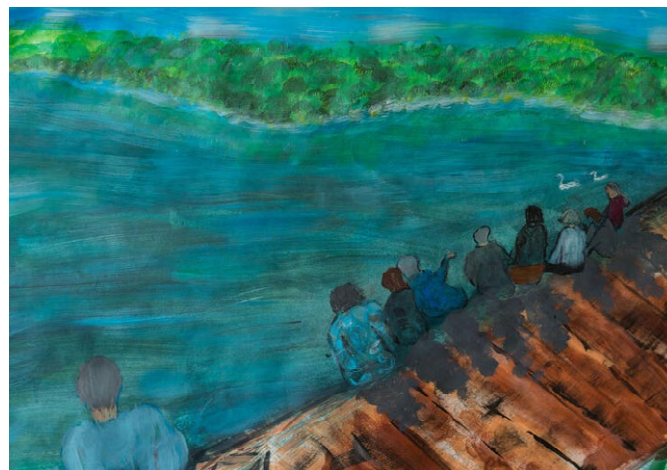
Важливо, що діти, які брали участь у цьому дослідженні, відзначають досягнення безпеки як важливу частину свого досвіду переїзду до Європи – не можна недооцінювати відсутність бомбардувань, репресій і пов'язаного з ними страху. Ці діти доводять, що Європа може і повинна бути притулком для дітей, які тікають зі своїх країн.

Дослідження також свідчить про те, що політика європейських урядів може мати значний позитивний вплив на психічне здоров'я, благополуччя та інтеграцію дітей-переселенців. Натомість дуже багато дітей, у тому числі тих, хто брав участь у цьому дослідженні, позбавлені своїх основних прав, стикаються з насильством на кордонах, дискримінацією, нелюдськими умовами та неналежними послугами, і цьому необхідно покласти край.

Кожна дитина-переселенець повинна отримувати гідне ставлення та задоволення своїх основних потреб, і фонд Save the Children закликає уряди європейських країн та ЄС до наступного:

1 Розширити доступ до послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки для дітей-мігрантів і дітей-біженців та їхніх сімей

- Слід розширити послуги в центрах тимчасового розміщення, а також у районах і муніципалітетах, які приймають більшу кількість біженців і мігрантів, у тому числі в школах. Послуги повинні, за можливості, надаватися рідною мовою дітей.
- Найняти та/або підготувати додаткових фахівців з питань психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, у тому числі фахівців, які мають спільну мову та культуру з дітьми-біженцями та дітьми-мігрантами.

Paul Wu / DEC

2 Забезпечити захист дітей, які шукають безпечного притулку в Європі

- Зменшити черги людей, які очікують на рішення за їхніми заявами про надання притулку;
- Звільнити всіх дітей, їхні сім'ї та незахищених заявників від прикордонних процедур та прискорених процедур, які наразі обговорюються в рамках пакту ЄС щодо міграції та надання притулку;
- Проводити визначення віку лише тоді, коли є вагомі підстави сумніватися у віці особи, і застосовувати принцип презумпції невинуватості, розглядаючи всіх осіб, які проходять оцінку віку, як дітей до завершення процесу;
- Спростити процедури отримання посвідок на проживання та міжнародного захисту для осіб, які мають право на притулок, зокрема дітей та сімей;
- Надати дітям-біженцям і дітям-мігрантам та їхнім сім'ям доступ до безпечних, легальних і законних шляхів міграції. Зокрема, це має включати квоти на роботу, приватне спонсорство, дозволи на навчання та гуманітарні візи.
- Зокрема, для біженців з України:
 - Надати доступ до захисту та довгострокових посвідок на проживання в ЄС біженцям з України, які звернулися за захистом відповідно до Директиви про тимчасовий захист, або тим, хто вперше покинув країну, на час, поки тривають бойові дії і поки не стане безпечно повертатися. Європейські країни, які не є членами ЄС, повинні забезпечити аналогічний захист.

Claire Thomas / Save the Children

3 Припинити насильство на кордонах Європи

- Змінити політику та припинити практику, що призводить до порушень прав дітей, зокрема, незаконні висилки, обмеження доступу до отримання притулку та залежність від третіх країн у питаннях розміщення біженців;
- Забезпечити відповідність усієї прикордонної політики та діяльності законодавству у сфері прав людини, включаючи особливий захист, що надається дітям, і принцип недопущення примусового повернення;
- Створити ефективний і справді неупереджений механізм моніторингу кордону та забезпечити доступ до правосуддя дітям-біженцям і дітям-мігрантам, які стали жертвами насильства, катувань чи іншого жорстокого поводження з боку прикордонної поліції або інших державних службовців, а також забезпечити доступ до правосуддя.

4 Надавати пріоритет єдності сім'ї

- Сприяти возз'єднанню сімей, розлучених війною і насильством, зокрема, дозволити дітям-біженцям, розлученим з сім'єю, возз'єднатися з найближчими родичами;
- Дозволити возз'єднання дітей, члени сім'ї яких знаходяться в ЄС, включно з братами і сестрами, якщо це в їхніх найкращих інтересах, і поліпшити процеси возз'єднання сімей.

5 Покращити захист дітей без супроводу дорослих та розлучених дітей

- Забезпечити дітям без супроводу дорослих та розлученим дітям беззаперечне право на законне проживання, наприклад, шляхом прийняття спеціального дозволу на проживання;
- негайно призначити опікуна для будь-якої дитини без супроводу дорослих та розлученої дитини. Це має бути зацікавлений і дбайливий дорослий, здатний захистити їхні права та кращі інтереси.
- Використовувати заклади інтернатного типу лише як крайній засіб і на якомога короткий термін, а також розвивати сімейні форми опіки для дітей без супроводу дорослих та розлучених з сім'єю. Це може включати покращення сімейної системи патронатного виховання шляхом виявлення, навчання та підтримки сімей, особливо тих, які виховують дітей зі складними потребами.

6 Жодним чином не затримувати дітей та надавати їм свободу пересування

- Заборонити затримання дітей під час переміщення, оскільки затримання дітей ніколи не відповідає їхнім найкращим інтересам;
- Відмовитися від критеріїв, що визначають країну першого в'їзду як відповідальну за розгляд клопотань про надання притулку;
- Дозволити свободу пересування для дітей-переселенців як в межах національних територій, так і по всьому ЄС. Забезпечити відсутність санкцій або покарань, якщо діти або їхні сім'ї вдаються до так званих «вторинних переміщень»;
- Звільнити всіх дітей, їхні сім'ї та незахищених заявників від прикордонних процедур та прискорених процедур, які наразі обговорюються в рамках пакту ЄС щодо міграції та надання притулку,

7 Забезпечити, щоб усі діти відвідували школу та отримували якісну освіту

- Проводити тренінги для вчителів і шкільного персоналу та допомагати вчителям на рівні класів щодо впровадження заходів стосовно психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, навчання дітей-біженців з обмеженим мовним досвідом, а також надавати інформацію про культуру та походження дітей;
- Найняти додаткових кваліфікованих вчителів для шкіл, де навчається велика кількість дітей-біженців, а також забезпечити наявність підготовлених асистентів з питань міжкультурної освіти;
- Враховувати індивідуальні потреби та вразливість кожної дитини-біженця та дитини-мігранта, які можуть включати мовну підтримку, освітню або економічну підтримку, допомогу з організацією перевезень, канцелярське приладдя та особисті речі (одяг і взуття);
- Надавати дітям та їхнім батькам/опікунам зрозумілою для них мовою чітку інформацію про процедури, яких вони повинні дотримуватися, про шкільне середовище та систему освіти;
- Збільшити залучення батьків-біженців та батьків-мігрантів до відвідування школи та навчання їхніх дітей;
- Міністерствам освіти слід переглянути шкільну політику для підтримки превентивних заходів проти булінгу, расизму та дискримінації, а також створити платформи для підтримки зусиль із соціальної згуртованості на рівні шкіл;
- Якщо говорити безпосередньо про дітей з України, то ЄС та європейські уряди разом з Міністерством освіти України повинні:
 - Домовитися про визнання навчання, здобутого за межами України, у разі повторного включення в систему освіти України;
 - Надавати час протягом навчального тижня дітям, які відвідують державні школи, для проходження занять за українською навчальною програмою онлайн, з фокусом на основні предмети, які не охоплені державною навчальною програмою країни перебування.

8 Забезпечити підготовчі класи та позакласні заходи для покращення благополуччя дітей та якості освіти, яку вони отримують, та допомогти їм інтегруватися в суспільство перебування.

- Запровадити та підтримувати відповідні заходи влітку для підготовки нових дітей до вступу до школи, зокрема за допомогою програм вивчення мови та мовних адаптаційних програм, підтримки для подолання відставання та надання психічної та психосоціальної допомоги, а також для підтримки вже зарахованих до школи дітей, щоб вони продовжували навчання.
- Створювати можливості для соціальної інтеграції дітей в приймаючих громадах через позакласні шкільні заходи та організовані шкільні поїздки, а також надавати фінансування для неформальних заходів (декоративно-прикладне мистецтво, спорт, громадські простори). Залучати дітей до розробки таких ініціатив.
- Співпрацювати з громадськими, спортивними та волонтерськими організаціями, щоб пропонувати дозвілля та хобі для дітей-мігрантів та дітей-біженців.
- Поширювати інформацію про наявні ініціативи та послуги (безкоштовні спортивні або культурні заходи) серед дітей-біженців і дітей-мігрантів та їхніх родин.

- 1 Все доступно в Ресурсному центрі з прав дитини фонду Save the Children, <https://resourcecentre.savethechildren.net/>
- 2 Наприклад, у спільному звіті УВКБ ООН, ЮНІСЕФ та МОМ наголошується, що найкращі доступні порівняльні дані щодо дітей-мігрантів у національних системах освіти по всій Європі містяться в базі даних «Програми міжнародного оцінювання учнів» (Programme for International Student Assessment, PISA), яка дозволяє проводити порівняння між трьома категоріями – корінними жителями, мігрантами в першому поколінні та мігрантами в другому поколінні. Див. «Access to education for refugee and migrant children in Europe, UNHCR, UNICEF and IOM, 2019» <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Access-to-education-europe-19.pdf>
- 3 Боснія і Герцеговина, Данія, Греція, Італія, Литва, Нідерланди, Польща, Румунія, Швеція, Сербія та Велика Британія
- 4 У 12% відповідей не було вказано національність.
- 5 За даними одного з мета-аналізів, «оцінний показник поширеності посттравматичного стресового розладу (ПТСР) становив 22,71%, депресії – 13,81%, а тривожних розладів – 15,77% серед дітей-біженців та шукачів притулку в усьому світі в 2003-2018 роках», див. *Systematic Review and Meta-analysis: The Prevalence of Mental Illness in Child and Adolescent Refugees and Asylum Seekers*, Blackmore et al, Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, November 2019, [https://www.jaacap.org/article/S0890-8567\(19\)32175-6/fulltext](https://www.jaacap.org/article/S0890-8567(19)32175-6/fulltext)
- 6 Згідно з нещодавнім дослідженням дітей-біженців у скандинавських країнах, було виявлено «високий рівень поширеності гематологічних захворювань (таких як анемія) та різних інфекційних захворювань (таких як хронічний гепатит В і латентний туберкульоз)». *A systematic review of studies on resilience and risk and protective factors for health among refugee children in Nordic countries*, European Child & Adolescent Psychiatry, April 2022 <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-022-01975-y>
- 7 «29,4% опитаних мають симптоми, що вказують на можливий ПТСР (15,9%) або комплексний ПТСР (13,5%). Ця група має нижчий рівень психічного благополуччя, значніші функціональні порушення та більшу ймовірність проблемного вживання алкоголю», див. *Fordrevne Ukrainere I Danmark*, Karstoft et al, Institut for Psykologi, Kobenhavns Universitet, 2023 <https://dignity.dk/wp-content/uploads/Fordrevne-ukrainere-i-Danmark.pdf>
- 8 *Hidden Hardship: 1 Year Living in Forced Displacement for Refugees from Ukraine*, Norwegian Refugee Council, p.38 <https://www.nrc.no/resources/reports/hidden-hardship>,
- 9 Це більше, ніж у минулорічному опитуванні Save the Children. *This is my life*, p.11.
- 10 *Wherever we go, someone does us Harm: Violence against refugee and migrant children arriving in Europe through the Balkans*, Save the Children, 2022. p.72 <https://www.savethechildren.org/content/dam/usa/reports/Wherever%20we%20go%20someone%20does%20us%20harm.pdf>
- 11 *"This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine*, Save the Children, November 2022 p.11, <https://resourcecentre.savethechildren.net/mDuTt08/>
- 12 *Experiences, Needs and Aspirations of Children, Adolescents and Caregivers Displaced from Ukraine*, IMPACT Initiatives and Save the Children, <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Experiences-Needs-and-Aspirations-of-Children-Adolescents-and-Caregivers-Displaced-from-Ukraine-1.pdf/>
- 13 *Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS) for Children, Adolescents and their Families*, Save the Children, 2021. https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/sc_mhpss_policy_statement_final_signed_off_september_2021_formatted.pdf/
- 14 Ця готовність говорити за потреби, може пояснити більшу кількість дітей з України, які повідомляють про переживання складних емоцій.
- 15 *Experiences, Needs and Aspirations of Children, Adolescents and Caregivers Displaced from Ukraine*, IMPACT Initiatives and Save the Children <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Experiences-Needs-and-Aspirations-of-Children-Adolescents-and-Caregivers-Displaced-from-Ukraine-1.pdf/>
- 16 «Тут класно, без сумніву... але дім є дім». *Exploring the subjective wellbeing of children and adolescents living in Poland in the face of the war in Ukraine*, Save the Children, Plan International, UNICEF, November 2023, pp.5 and 22 <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/It-is-cool-here-no-doubt-about-it-but-home-is-home-FINAL-EN.pdf/>
- 17 *Systematic Review and Meta-analysis: The Prevalence of Mental Illness in Child and Adolescent Refugees and Asylum Seekers*, Blackmore et al, Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, November 2019, [https://www.jaacap.org/article/S0890-8567\(19\)32175-6/fulltext](https://www.jaacap.org/article/S0890-8567(19)32175-6/fulltext)
- 18 *Refugee children's mental health and development – A public health problem in Europe*, Montgomery, E. (2022). *Torture Journal*, 32(1-2), 163-171. <https://tidsskrift.dk/torture-journal/article/view/131756>
- 19 *Safe for Some: Europe's selective welcome to children on the move*, Save the Children, 2023 <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Safe-for-some-Europes-selective-welcome-final-designed.pdf/>
- 20 Серед українських дітей, які відповіли на запитання, частіше зустрічалися дівчата (49% проти 15%), діти молодшого віку (79% до 16 років проти 24%), які проживають з сім'єю в квартирі або будинку (83% проти 25%), і рідше – без супроводу дорослих у центрах тимчасового розміщення (0% проти 49%), перебувають у процесі переміщення (5% проти 40%), а також діти без супроводу дорослих або розлучені з сім'єю (3% проти 68%). Більша частина українських дітей також повідомила, що подорожувала з батьками (92% проти 28%) або іншими членами сім'ї (18% проти 7%), і менше подорожувала самотійно (0% проти 39%) або з групою друзів (2% проти 23%).
- 21 *Historically bad: new EU Pact on Migration and Asylum normalises rights violations and endangers children*, Save the Children, 20 December 2023 <https://www.savethechildren.net/news/historically-bad-new-eu-pact-migration-and-asylum-normalises-rights-violations-and-endangers>
- 22 Див. *A Pact that works is a Pact that works for children*, Save the Children <https://savethechildreneu.exposure.co/eu-migration-asylum-pact>
- 23 *NGOs mark one year since activation of the Temporary Protection Directive and call for continued support to refugees from Ukraine*, March 2023, Save the Children et al. <https://reliefweb.int/report/world/ngos-mark-one-year-activation-temporary-protection-directive-and-call-continued-support-refugees-ukraine>
- 24 *Ukraine Refugee Situation*, Operational Data Portal, UNHCR (accessed 27 November 2021) <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location>
- 25 3 918 510 у січні 2023 року порівняно з 4 186 185 у вересні, що на 267 675 осіб більше https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYTPSM/default/?lang=en Для порівняння, станом на кінець листопада 2023 року УВКБ ООН зафіксувало 246 353 переселенців, які прибули наземним і морським шляхом до Кіпру, Греції, Італії, Мальти та Іспанії <https://data.unhcr.org/en/situations/mediterranean>
- 26
- 27 *organisations welcome EU decision to extend temporary protection for refugees fleeing Ukraine*, Save the Children et al, 28 September 2023 <https://www.savethechildren.net/node/2938>
- 27 *Temporary protection: 18 months in force, 18 to go – and then?* International Centre for Migration Policy Development, 2023 <https://reliefweb.int/report/world/temporary-protection-18-months-force-18-go-and-then>
- 28 *Wherever we go, Someone does us Harm: Violence against refugee and migrant children arriving in Europe through the Balkans*, Save the Children, 2022 <https://www.savethechildren.org/content/dam/usa/reports/Wherever%20we%20go%20someone%20does%20us%20harm.pdf>
- 29 *Girls on the Move in North Africa*, Save the Children, 2023 <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/girls-on-the-move-in-north-africa/>
- 30 *Refugee and Migrant Children via Mixed Migration Routes in Europe Accompanied, Unaccompanied and Separated: Overview of Trends January to December 2022*, UNHCR, UNICEF and IOM, 2023, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/103910>
- 31 Примітно, що 12,3% опікунів та 7,8% дітей відповіли «Волю не відповідати» на запитання про дискримінацію.
- 32 *Refugee Education in Europe: Learning after Lockdown*, UNHCR July 2022, <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/94180>
- 33 *Experiences, Needs and Aspirations of Children, Adolescents and Caregivers Displaced from Ukraine*, IMPACT Initiatives and Save the Children, <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Experiences-Needs-and-Aspirations-of-Children-Adolescents-and-Caregivers-Displaced-from-Ukraine-1.pdf/>
- 34 «Without papers there is no life». *Legal barriers in access to protection for unaccompanied children in Greece*, Greek Council for Refugees and Save the Children International (2023), https://www.gcr.gr/media/k2/attachments/No_paper_no_life.pdf
- 35 *Children in Greece without documents, children still at risk*, Joint NGO press release, 14 March 2023 <https://www.gcr.gr/en/news/press-releases-announcements/item/2113-children-in-greece-without-documents-children-still-at-risk>
- 36 *Navigating irregularity: the impact of growing up undocumented in Europe*, PICUM, 2021 https://picum.org/wp-content/uploads/2021/03/Navigating-Irregularity_EN.pdf. Див. також *Teach us for what is coming: The transition into adulthood of unaccompanied minors in Europe*, Oxfam 2021 <https://www.oxfam.org/en/research/teach-us-what-coming>

- 37 Станом на 2019 рік лише сім країн-членів ЄС чітко визнали право нелегальних дітей-мігрантів на отримання загальної середньої освіти (Бельгія, Болгарія, Фінляндія, Італія, Нідерланди, Іспанія та Швеція), тоді як три країни-члени ЄС відкрито позбавляють або обмежують їхнє право на навчання (Угорщина, Латвія та Литва).
- 38 *Experiences, Needs and Aspirations of Children, Adolescents and Caregivers Displaced from Ukraine*, IMPACT Initiatives and Save the Children, <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Experiences-Needs-and-Aspirations-of-Children-Adolescents-and-Caregivers-Displaced-from-Ukraine-1.pdf/>
- 39 Організація Save the Children зв'язалася з центром, де перебуває дитина, протягом кількох місяців після обговорення у фокус-групі, і 6 грудня 2023 року дитина возз'єдналася зі своїм братом.
- 40 *Psychische Belastung bei unbegleiteten und begleiteten Flüchtlingen im Kindes- und Jugendalter in Deutschland*, Annelen Höltermann, Florian Scharf, Georg Romer and Birgit Möller-Kallista, *Zeitschrift für Kinder- und Jugendpsychiatrie und Psychotherapie*, 51:5. February 2022 <https://econtent.hogrefe.com/doi/full/10.1024/1422-4917/a000855>
- 41 *Living in a box: Psychosoziale Folgen des Lebens in Sammelunterkünften für geflüchtete Kinder*, BaF, 2020 (in German) https://www.baff-zentren.org/wp-content/uploads/2020/05/BAIF_Living-in-a-box_Kinder-in-Ankerzentren.pdf
- 42 Røde Kors (2023), *RAPPORT OM BØRNEKORSET TRIVSEL PÅ UDREJSECENTER AVNSTRUP Et øjebliksbillede*
- 43 *A tide of self-harm and depression: The EU-Turkey Deal's devastating impact on child refugees and migrants*, Save the Children, 2017 <https://www.savethechildren.org/content/dam/usa/reports/emergency-response/a-tide-of-self-harm-and-depression.pdf>
- 44 *Greek Refugee Education Coordinators Open Letter*, published in Alfavita, 2023 (in Greek) https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/416406_ekpaideysi-prosfygopoylon-sos-apo-syntonistes-ekpaideysi-gia-kleistes-domes
- 45 *Cross-cutting analysis: Migrant children and communities in a transforming Europe*, MiCREATE Consortium, 2022, https://www.micreate.eu/wp-content/img/pdf/D9.1_SK.pdf
- 46 *Access to education for refugee and migrant children in Europe*, UNHCR, UNICEF and IOM, 2019 <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Access-to-education-europe-19.pdf>
- 47 «Деякі дівчата розповідали, що вони добре навчалися в школі в рідних країнах, але на них тиснули, щоб вони кинули навчання, найчастіше, щоб вийти заміж, але інколи, щоб забезпечити фінансову підтримку своїм сім'ям» *Girls on the Move North Africa*, Save the Children p.26 <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Girls-On-the-Move-2023.pdf/>
- 48 *The Price of Hope: Funding education for the world's refugee children*, Save the Children, 2023 <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/The-Price-of-Hope-Report-2023-1.pdf/>
- 49 Директива 2013/33/EU, стаття 14.2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0033>
- 50 *Access to education for refugee and migrant children in Europe*, UNHCR, UNICEF and IOM, 2019 <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Access-to-education-europe-19.pdf>
- 51 Приблизно 250 600 з 390 000 дітей та підлітків шкільного віку, які втекли від війни в Україні, див. *Prioritizing school enrolments for Ukraine refugee children in Moldova, Poland and Romania*, Save the Children, NRC, World Vision, Plan International, September 2023 <https://reliefweb.int/report/poland/joint-statement-prioritizing-school-enrolments-ukraine-refugee-children-moldova-poland-and-romania>
- 52 UK Illegal Migration Bill: UN Refugee Agency and UN Human Rights Office warn of profound impact on human rights and international refugee protection system, July 2023 <https://www.unhcr.org/uk/news/speeches-and-statements/uk-illegal-migration-bill-un-refugee-agency-and-un-human-rights-office>
- 53 Статистичні дані Міністерства внутрішніх справ Великої Британії доступні за посиланням <https://www.gov.uk/government/statistics/immigration-system-statistics-year-ending-june-2023/how-many-people-do-we-grant-protection-to>.
- 54 *Home Office asylum delays worse for unaccompanied children since 2015 with Albanian children most affected*, MiCLU, December 2022 <https://miclu.org/blog/home-office-asylum-delays-worse-for-unaccompanied-children-since-2015-with-albanian-children-most-affected>
- 55 Програма переселення вразливих дітей (Vulnerable Children's Resettlement Scheme, VCRS), програма Dubs Scheme і навіть Dublin більше не діють у Великій Британії, а кількість переселенців залишається дуже низькою. За рік, що закінчився у червні 2023 року, 904 особи отримали захист за програмами переселення. Це на 44% менше, ніж у попередньому році. *Ibid.*
- 56 Уряд Великої Британії раніше запровадив обмеження на тримання під вартою розлучених дітей, вагітних жінок і сімей з дітьми, визнаючи серйозні ризики і довготривалі наслідки утримання під вартою для іммігрантів, передусім для дітей. Див. *Leading medical bodies sound alarm over putting refugee children behind bars* – Refugee Council, June 2023, <https://www.refugeecouncil.org.uk/latest/news/leading-medical-bodies-sound-alarm-over-putting-refugee-children-behind-bars/>
- 57 Див., *Age Assessment in Europe*, European Council on Refugees and Exiles, December 2022 <https://ecre.org/wp-content/uploads/2023/01/Legal-Note-13-FINAL.pdf>
- 58 *This is my life*, Save the Children p.4, <https://resourcecentre.savethechildren.net/mDuTt08/>
- 59 «Тут класно, без сумніву... але дім є дім». *Exploring the subjective wellbeing of children and adolescents living in Poland in the face of the war in Ukraine*, Save the Children, Plan International, UNICEF, November 2023, p.26 <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/It-is-cool-here-no-doubt-about-it-but-home-is-home-FINAL-EN.pdf/>
- 60 "When children with a refugee background meet school" 2018 Save the Children Denmark.
- 61 *Must do Better: Grading the Greek government's efforts on education for refugee children*, Save the Children, Greek Council for Refugees, Terre des hommes, 2022 <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/must-do-better-grading-the-greek-governments-efforts-on-education-for-refugee-children/>
- 62 *Fra Ukrain til Danmark: En kvalitativ analyse af, hvordan børn og familier på flugt fra Ukraine oplever modtagelsen*, Ramboll, 2023 https://cfu.via.dk/-/media/cfu-ny/faglig-inspiration/dansk-som-andetsprog/dokumenter/fra-ukraine-til-danmark_ramboll-rapport2023.pdf
- 63 *Ukrainische Geflüchtete in Deutschland. Erhebungen zur Zielgruppe und zu kommunalen Betreuungs- und Unterstützungsstrukturen*, Deutsches Jugendinstitut, 2023 https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs2023/Zwischenbericht_Ukraineforschung_am_DJI.pdf
- 64 *Experiences, Needs and Aspirations of Children, Adolescents and Caregivers Displaced from Ukraine*, IMPACT Initiatives and Save the Children, <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Experiences-Needs-and-Aspirations-of-Children-Adolescents-and-Caregivers-Displaced-from-Ukraine-1.pdf/>
- 65 *Access to education for refugee and migrant children in Europe*, UNHCR, UNICEF and IOM, 2019 <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Access-to-education-europe-19.pdf> and PICUM (2023), *Access to Early Childhood Education and Care for Undocumented Children and Families – Obstacles and Promising Practices*.
- 66 *Cross-cutting analysis: Migrant children and communities in a transforming Europe*, MiCREATE Consortium, 2022, https://www.micreate.eu/wp-content/img/pdf/D9.1_SK.pdf
- 67 Це також стало ключовим висновком іншого нещодавнього дослідження, проведеного в Данії, див. *Fra Ukrain til Danmark: En kvalitativ analyse af, hvordan børn og familier på flugt fra Ukraine oplever modtagelsen*, Ramboll, 2023 https://cfu.via.dk/-/media/cfu-ny/faglig-inspiration/dansk-som-andetsprog/dokumenter/fra-ukraine-til-danmark_ramboll-rapport2023.pdf
- 68 Це порівняно з 38%, які повідомили, що почуваються менш щасливими, див. розділ 1 вище. Зверніть увагу, що 20% дітей, які надали відповіді, повідомили, що почуваються «приблизно так само», а 8% відповіли, що «Волюю не відповідати» або «Я не знаю».
- 69 *What shapes solidarity in the EU? From compassion to solidarity fatigue: factors sustaining or eroding solidarity towards refugees, asylum seekers and other migrants*, De Leur J., Icardi R., Kajander N., Seiger F., Tintori G., Publications Office of the European Union, 2023. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1ace992-51dc-11ee-9220-01aa75ed71a1>
- 70 *Negative media portrayals of immigrants increase ingroup favoritism and hostile physiological and emotional reactions*, Conzo, P., Fuochi, G., Anfossi, L. et al, August 2021 <https://www.nature.com/articles/s41598-021-95800-2#Sec2>
- 71 *Racism and Human Rights: Refugees, Asylum seekers, Migrants and Internally Displaced Persons*, Human Rights Watch <https://www.hrw.org/legacy/campaigns/race/refugeepresskit.html>
- 72 *Experiences, Needs and Aspirations of Children, Adolescents and Caregivers Displaced from Ukraine*, IMPACT Initiatives and Save the Children <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Experiences-Needs-and-Aspirations-of-Children-Adolescents-and-Caregivers-Displaced-from-Ukraine-1.pdf/>
- 73 *Hidden Hardship: 1 Year Living in Forced Displacement for Refugees from Ukraine*, Norwegian Refugee Council, p.39 <https://www.nrc.no/resources/reports/hidden-hardship>

Dalius Pacevičius / Save the Children

Save the Children

Опубліковано

Міжнародна організація "Врятуйте дітей"
Будинок Святого Вікентія
30 Orange Street
Лондон
WC2H 7NN
Сполучене Королівство
+44 (0)20 3272 0300
www.savethechildren.net

Вперше опубліковано в січні 2024 року

© Save the Children 2024

Ця публікація захищена авторським правом, але може бути відтворена будь-яким способом безоплатно в навчальних цілях, але не для перепродажу. Для копіювання в будь-яких інших обставин, попередній письмовий дозвіл має бути отриманий від видавця, і може стягуватися плата.